

MÜTERCİMİ BELİRSİZ BİR ŞEYH-İ SAN'ÂN MESNEVİSİ

Sadık YAZAR*

ÖZET

İlk defa Feridüddin Attâr'ın *Mantıku't-tayr* adlı Farsça eserinde yer alan Şeyh-i San'ân hikâyesi, söz konusu eserin tercümesi yoluyla XIV. yüzyılda Anadolu sahası Türk edebiyatına geçmiştir. Sonraki yüzyıllarda *Mantıku't-tayr*'ın farklı tercümeleriyle yeniden yazılan bu hikâye XIII veya XIV. yüzyıl şairi Ahmedî ve XVI. yüzyıl şairi Mostarlı Ziyâî tarafından müstakil bir hikâye olarak kaleme alınmıştır. Bahsi geçen bu hikâyenin Türkçe versiyonlarından bazıları birkaç bilimsel çalışmaya konu olmuştur. Bu çalışmada ise bu hikâyenin, yaptığımız literatür taramasına göre henüz tespit edilip üzerinde durulmayan yeni bir Türkçe metni üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda öncelikle, Şeyh-i San'ân hikâyesi ve bu hikâyenin klâsik Türk edebiyatındaki seyrine kısaca değinilecektir. Ardından ismi belirsiz bir şair tarafından Attâr'ın metni esas alınarak yazılan bu hikâyenin muhtelif yönlerine işaret edilerek bir incelemesi yapılacaktır. Makalenin sonunda ise hikâyenin çevriyazılı metnine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh-i San'ân ve hikâyesi, Klâsik Türk edebiyatı, mesnevi.

A TURKISH VERSION OF THE SAYHKH SAN'ÂN'S STORY WRITTEN BY UNKNOWN POET

ABSTRACT

The story of Shaykh-i San'ân which is placed for the first time in *Mantik al-tayr* written by Feridüddin Attâr, started to take place in the Anatolian Turkish literature at the beginning of the XIV. century as a result of the translation of the *Mantik al-tayr*.

* Arş. Gör. İstanbul Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı ABD
syazar@fatih.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 5/4 Fall 2010

Although in the next centuries the story is rewritten through the other translations of the *Mantık al-tayr*, it had also been written separately by XIII or XIV. century poet Ahmedî and Ziyâ'î from Mostar. Most of the Turkish versions of the story has been examined as a subject in the some academic studies.

In this article, a new Turkish version of this story which has not analysed in any academic studies yet –of course as far as we have seen- will be presented. In this context, firstly it will be taken a glance at the story of the Shaykh-i San'ân and its development in the classical Turkish literature; and then, this new Turkish version of the story which had been written by unknown poet based on Attar's text, will be analysed by emphasizing to its important features. In the end of the article, there will be the Latinized text of this verison.

Key Words: Shaykh-i San'ân and his story, Classical Turkish literature, mathnavi.

Giriş

‘Aşk imiş hep yokları var eyleyen
 ‘Aşk imiş Manşûri ber-dâr eyleyen
 ‘Aşk imiş ‘âşıkları zâr eyleyen
 ‘Aşk imiş ‘ârifleri h'âr eyleyen
 ‘Aşk imiş her bendeyi sultân iden
 ‘Aşk imiş sultânları ‘üryân iden!

Tüm milletlerin edebiyatında olduğu gibi, Türklerin geliştirdikleri edebiyatın da en temel konularından birisi şüphesiz “aşk”tır. Özellikle, Türklerin İslamiyet’i benimsemelerinden sonra Anadolu sahasında geliştirdikleri Divan Edebiyatı (Klâsik Türk Edebiyatı) için bu vazgeçilmez bir konudur. Öyle ki bu tema, adeta bir sarmaşık gibi Divan Edebiyatını kuşatmış; ancak onun suyunu emip kurutmaktan ziyade onu besleyip ona hayat vermiştir. Bu edebiyat; temsilcilerinden olan her şairin kalem oynattığı *gazel* gibi aşk veya aşk eksenindeki konuları işleyen özel bir nazım biçimine sahip olduğu gibi, aşk konusu etrafında cereyan eden

¹ Bu metin, XVI. yüzyıl şairlerinden Medhî'nin divanında yer alan 7 bendlik bir müseddesinden alınmıştır. Şiirin tamamı için bkz. Nezihe Seyhan, **Medhî Divanı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2000, s. 189.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/4 Fall 2010*

hikâyelerden oluşan yüzlerce mesnevîyi² de bünyesinde barındırmaktadır. *Leylâ vü Mecnûn*, *Yûsuf u Züleyhâ*, *Hüsrev (Ferhâd) ü Şîrîn*, *Cemşîd ü Hurşîd*, *Şem' ü Pervâne*, *Hüsn ü Dil*, *Cemşîd ü Hurşîd*, *Hüsn ü Aşk*, *Hümâ vü Hümâyûn*, *Mihr ü Müşterî (Mâh)* gibi genellikle iki kahraman etrafında gelişen bu aşk hikâyelerinde, aşk uğrunda çekilen türlü türlü acılar, sıkıntılar ve katlanılan fedakârlıklarla karşılaşılır. Bu mesnevilerde, aşkı uğrunda katlandığı nice zorluklar sonunda vuslata erişen âşıklar olduğu gibi çektiği sıkıntı ve kederlerle birlikte canını feda eden Ferhâd ve aklını yitiren Mecnûn (Kays) gibi âşıklar da bulunmaktadır. İster beşerî (mecâzî) ister hakîkî olsun, aşkları uğrunda en önemli varlıkları olan can ve akıllarını feda eden bu kahramanların yanında aşk uğrunda fedakârlık etmenin en çarpıcı, en uç örneğini ortaya koyan birisi daha vardır: Şeyh-i San'ân (Abdürrezzâk). Dört yüz müritli bir mürid olan Şeyh-i San'ân, bir Hıristiyan kızına beslediği aşkı uğrunda belki akli veya canından geçmemiştir; ancak en az bunlar kadar önemli olan³ imanından geçmiştir. Aşkı uğrunda bu çarpıcı fedakârlığı ile Şeyh-i San'ân, örnek bir aşk kahramanı olarak bazı Divan şairlerinin şiirlerinde yer aldığı gibi, müstakil bir hikâye olarak da Divan edebiyatındaki yerini almıştır.

Şeyh-i San'ân hikâyesinin Türkçe versiyonları üzerinde birkaç çalışma yapılmıştır. Bu makalede ise, bu hikâyenin henüz tespit edilip üzerinde durulmayan yeni bir Türkçe metni üzerinde durulacaktır. Bu amaç doğrultusunda; öncelikle Şeyh-i San'ân hikâyesi ve bu hikâyenin kaynağı hakkında kısaca bilgi verilip Türkçe versiyonları tanıtılacaktır. Daha sonra çalışmamızın asıl konusu olan mütercimi belirsiz Türkçe Şeyh-i San'ân mesnevisi kısaca incelendikten sonra çevriyazılı metnine yer verilecektir.⁴

I. Şeyh San'ân Hikâyesi

² Divan edebiyatında birçok aşk mesnevisi olduğu gibi, mensur aşk hikâyeleri de az değildir. Bunun için bkz. Hasan Kavruk, **Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler**, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1998.

³ Şeyh-i San'ân imanını feda ederek sadece bu dünyayı değil ahretini de feda etmiştir.

⁴ Konuya başlamadan evvel, kıymetli zamanlarını ayırarak çalışmamızı okuyup değerlendiren Günay Kut hocama ve Mücahit Kaçar'a teşekkür etmek isterim.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

“Şeyh-i Sem’ân”⁵ ve Ahmedî ve Ziyâ’î’ye göre “Şeyh Abdürrezzâk” olarak da bilinen Şeyh-i San’ân (San’ânî)’in tarihte yaşamış gerçek bir kişi olup olmadığı bilinmediği gibi ona nispet edilen hikâyenin de gerçekten yaşanmış bir olay mı yoksa bir kurgu mu olduğu şu anki bilgilere göre kesin olarak bilinmemektedir. Ahmet Talat Onay Şeyh San’ân’ın 211/826’de vefat eden Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemâm b. Nâfî es-San’ânî el-Himyerî olduğunu söylerken,⁶ İslam Ansiklopedisi’nde bu zatın Şeyh-i San’ân ile olan ilişkisi üzerinde herhangi bir bilgi verilmemiştir.⁷ Bununla birlikte XIII veya XIV. yüzyılda yaşamış olması muhtemel Ahmedî, Yûnus Emre ve XVI. yüzyıl şairi Ziyâ’î’nin metinlerinde de “Abdürrezzâk” isminin geçmesi, Şeyh-i San’ân’ın Abdürrezzâk es-San’ânî ile olan ilişkisinin çok eskiye dayandığını göstermektedir.

Öte yandan Abdülbaki Gölpınarlı, Yûnus Emre’nin bir beytini açıklarken hikâyenin menşei konusunda, *Nefehât*’ta Şeyh Hammâd maddesinde yer verilen bir menkıbeyi kısaca özetler ve “Acaba Şeyh-i San’ân hikâyesi bu olaydan mı doğdu?” diye sorar.⁸ Menkıbeyi kısaca özetlemek gerekirse; Şam bilginlerinden biri İbn Sakkâ ve Abdülkâdir Geylânî ile birlikte Bağdâd’a zamanın gavsını ziyaret etmeye giderler. Yolda giderlerken, İbn Sakkâ şeyhe bilemeyeceği bir şeyi sormayı teklif eder. Abdülkâdir Geylânî hariç diğer iki arkadaş bunu kabul ederler. Bağdad’a varıp şeyhin huzuruna çıktıklarında, Şeyh İbn Sakkâ’ya “Görüyorum ki senden küfür alevi yükseliyor” der. Aradan seneler geçer, İbn Sakkâ Rûm memleketine görevli olarak gider. Orada padişahın kızına âşık

⁵ Attâr’ın metninde bu şekilde geçmektedir. Bkz.

شیخ سمعان پیر عهد خویش بود
(در کمال از هر چه کویم پیش بود)

Bkz. Seyyid Sâdık Gevherî, *Şeyh-i San’ân ez Mantıku’t-tayr*, Müessesesi-İntişarat-ı Emir Kebir, Tahran 1977, s. 13.

⁶ Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, (hazırlayan: Cemal Kurnaz), Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 427.

⁷ Bkz. Ali Akyüz, “Abdürrezzâk es-San’ânî”, *TDVİA*, C. I, Diyanet Vakfı Neşriyatı, İstanbul 1988, s. 298-99.

⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1961, s. 151.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

olur. Padişah kızını kendisine vermek için İbn Sakkâ'nın Hıristiyan olmasını şart koşunca İbn Sakkâ da bunu kabul eder.⁹

Her ne kadar Şeyh-i San'ân'ın elimizdeki hikâyesi ile bu menkıbedeki bazı bilgiler örtüşüyorsa da Gölpınarlı'nın verdiği bu bilgi veya sorduğu bu soru tevsik edilemeyen bir tahminden öteye gidememektedir.

Gerçek bir olay mı yoksa bir kurgu mu olduğu kesin olarak bilinmeyen bu hikâye, İskender Pala'nın ifadesine göre ilk defa Gazzâlî'nin *Tuhfetü'l-mülûk* adlı eserinde işlenmiştir.¹⁰ Ancak yaptığımız araştırmalar neticesinde bu bilgiyi teyit edemedik.¹¹ Ancak hikâye asıl şöhretini, ünlü İran şairi Ferîdüddîn Attâr ile yakalayacaktır. *Mantıku't-tayr* adlı eserinde bu hikâyeyi işleyen Attâr, bu hikâyenin Türkçe versiyonlarına da kaynaklık etmiştir.

Attâr'ın 4931 beyitlik *Mantıku't-tayr* isimli tasavvufî mesnevisinin 1197-1607 beyitleri arasında yer alan bu hikâye 410 beyitten müteşekkil olup aruzun “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbı ile kaleme alınmıştır.¹²

Attâr'ın bu hikâyesi *Mantıku't-tayr*'ın bir bölümü olarak, Türkiye'deki yazma eser kütüphanelerinde onlarca nüshası ile yerini almaktadır; bununla birlikte, bu hikâyenin müstakil nüshalarına da rastlamaktayız. Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz FB 437/2 arşiv numarasıyla yer alan bir mecmuanın 46b-57b sayfaları arasında yer alan Şeyh-i San'ân hikâyesi bunlardan biridir. Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde 1617 numarada kayıtlı olan Attâr'ın müstakil Şeyh-i San'ân hikâyesi ise içinde barındırdığı minyatürler dolayısıyla ayrı bir önemi haizdir. Hikâyenin akışına uygun olarak çizilmiş üç minyatürün yer aldığı bu nüshada, Şeyh-i San'ân'ın domuzlara çobanlık etmesi şu şekilde resmedilmiştir.

⁹ Hikâyenin tamamı için bkz. Lâmi'î, **Tercüme-i Nefehâtü'l-üns**, (hazırlayanlar: Süleyman Uludağ- Mustafa Kara), Ma'rifet Yayınları, İstanbul 1993, s. 588.

¹⁰ İskender Pala, **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**, LM Yayınları, İstanbul 2003, s. 444.

¹¹ Esasen DİA dâhil Gazzâlî'den bahseden temel kaynaklarda onun *Tuhfetü'l-mülûk* adlı bir eserinden bahsedilmemektedir.

¹² Mostarlı Ziyâ'î, **Şeyh-i San'ân Mesnevisi**, (hazırlayan: Müberra Gürgendereli), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, s. 4.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Doktor Seyyid Sâdık Gevherî'n tarafından müstakil olarak basılan¹³ Attâr'ın bu hikâyesi, *Mantıku't-tayr*'ın bir bölümü olarak birçok dile tercüme edilmiştir.

II. Hikâyenin Divan Şiirine Yansıması

Yukarıda da ifade edildiği gibi müstakil bir hikâye olarak klâsik Türk edebiyatında yer alan Şeyh-i San'ân, kendisine telmihte bulunulan bir unsur olarak da bu edebiyatta yerini almıştır.

¹³ Seyyid Sâdık Gevherî'n, *age*.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Şeyh-i San'ân âşık olduğu tersa kızının vuslatına erişmek için dininden geçerek bir anlamda “âr u nâmûs”u da terk etmiştir. “Şîşe-i ‘ârı taşa çalan”¹⁴ Şeyh-i San'ân halk tarafından kınanmayı¹⁵ da göze almıştır. İşte klâsik Türk edebiyatında da bu özelliği dolayısıyla kendisine gönderme yapılan Şeyh-i San'ân bir aşk kahramanı olarak hem divan şairleri hem de mutasavvif şairler tarafından şiirlerinde kullanılmıştır. Örneğin mutasavvif şairlerimizden Yunus Emre, aşk yolunda yapılması gerekenleri anlatırken Şeyh-i San'ân hikâyesine şu şekilde gönderme yapmaktadır:

Cübbe vü hırka vü tâc virsen gerekdür aşka bâc
Dört yüz mürîd ile elli hac terk etti Abdürrezzâk

Onun gibi din ulusu haç öpti çaldı nâkûsı
Sen dahi bırak nâmûsı gel beri yolun oda yak¹⁶

Yine bir mutasavvif şair olarak da kabul edilen Nesîmî ise, *aşk yolunda dinden geçmeyi* gönlüne salık verirken “Şeyh-i San'ân gibi sen de *tersâ-yı ışk*” yani aşkın uğrunda Hıristiyan ol demektedir:

‘İşk içinde dîn ü dilden geç sen imdi iy gönül
Şeyh-i Şan‘ân kimi olğıl sen dağı tersâ-yı ‘ışk¹⁷

Kadı Burhâneddîn ise, sevgilisine hitaben “Ben senin yolunda Şeyh-i San'ân’ım, dilersen hemen delil göstereyim” diyerek aşkı uğrunda Şeyh-i San'ân gibi dininden geçebileceğini şu beyitle ima etmektedir:

¹⁴ Elimizdeki metinde bu durum şu beyitle ifade edilmiştir:

Çaldum şîşe-i ‘ârı taşa
Her ne gelürse konulsun başa (168)

¹⁵ Elimizdeki metinde bu kınanma şu şekilde dile getirilmiştir:

Birisi dağı didi iy dānā
Ta‘n iderler işidüp saña

Saña dirler ki varup mürşid iken
Bî‘at itdi göre bir muğ-beçeden (165-66)
Aynı kınanma durumu Ziyâ‘î’de şu beyitlerle yer almaktadır:
Biri didi ki cihân halkı kamu
Seni görüp didiler azmış bu (676)

¹⁶ Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 151.

¹⁷ Hüseyin Ayan, *Nesîmî; Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, C. I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002, s. 447.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Binem sinüñ yoluñda Şeyh-i San'ân
Dilersen gösdereyim şimdi bürhân¹⁸

Şeyh-i San'ân aşkı uğruna Hıristiyan olunca bu dinin işaretlerinden olan rahiplerin bellerine taktığı zünnârı da beline kuşanır. Bu zünnâr kuşanma motifi de divan şairleri tarafından kullanılmıştır. Örneğin Fuzûlî bunu şu beyitle açıklar:

Necf'de bağlamayam Hağ hizmetine kemer
Gidip Firenk diyârına bağlayam zünnâr¹⁹

Rûhî-i Bağdâdî de her ne pahasına olursa olsun sevgilisinden asla vazgeçmeyeceğini şu beyitle dile getirmektedir:

Gayr elinden içmezsin mey geçmezsin dildârdan
Şeyh-i San'ânım bugün ahdimde tevbemdür nasûh²⁰

Şeyh-i San'ân'a şiirlerinde en fazla gönderme yapan şairlerden biri de XVII. yüzyıl şairi Tebrizli Kavsi'dir. Şairin divanı üzerinde bir doktora tezi yapan Mümine Çakır; Kavsi'nin şiirlerinde Şeyh-i San'ân'ı sıkça zikrettiğini belirterek şu cümleye yer verir:

“Kavsi, beyitlerde sevdiği için San'ân gibi zünnâr bağladığını, sevgilinin zülfünün telini tutarak zünnârdan, tesbihden geçtiğini, mana ehlinin kendisini San'ân'dan fark edemeyeceğini, duayı, tekbiri San'ân'ın kendisinden öğrendiğini beyitlerde ifade eder.”²¹

Bahsi geçen çalışmadan hareketle yaptığımız taramaya göre Şeyh-i San'ân'ın bizzat ismen anıldığı 10 beyitle karşılaştık. Bunların çoğunda da zünnâr bağlama motifinin özellikle vurgulandığı görülmektedir. Aşağıdaki beyitte bu durumu dile getiren şair benzeri ifadelere başka gazellerinde

¹⁸ Muharrem Ergin, **Kadı Burhaneddin Divanı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1980, s. 416 (G. 1071/1)

¹⁹ Kenan Akyüz ve diğerleri, **Fuzûlî, Türkçe Divan**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1958, s. 31 (Kaside VI/38)

²⁰ Bağdatlı Rûhî, **Bağdatlı Rûhî Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin)**, (hazırlayan: Coşkun Ak), Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2001, C. I, s. 373.

²¹ Mümine Çakır, **Kavsi, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2008, s. 155.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

(bkz. G. 78/8, G. 118/4, G. 270/3, G. 365/8, G. 376/2, G. 416/4, G. 474/5, G. 517/3) de yer verir.

Ben āhir gönlümi çün zülfine ey yār bağlardum
Ezelden kâş ki Şan'ân kimi zünnâr bağlardum (327/1)

Kavsî'nin şiirlerden Şeyh-i San'ân'a yaptığı telmihlerde, zünnâr bağlamakla birlikte sıklıkla vurguladığı motiflerden biri de tesbihi elden bırakmaktır. Bu makalede tanıtılacak olan Şeyh-i San'ân hikâyesinde bu durum şu şekilde ifade edilmiştir:

Didi birisi yine sübha xanı
Çeke tâ hâlka-i tevhide seni

Didi *tesbîhi yitürdüm* iy yār
Bilüme bağlamak için zünnâr (151-52)

Kavsî de zünnâr bağlamakla birlikte yer verdiği bu aşk göstergesini şu beyitle dile getirmektedir:

El götürdüm sübha vü seccâdeden Şan'ân kimi
Ey firengî-zâdeler bil bağladum zünnâr için (G. 416/4)

Kavsî, Şeyh-i San'ân'a göndermede bulunurken, kendisini onunla özdeşleştirip ona öykünmekle kalmaz, kendisini ondan da üstün görür. Aşağıdaki beyitte görüleceği üzere ona üstatlık ettiği iddiasında bile bulunmaktadır:

Girüp büt-hâneye âsân degül zünnâr kurşanmağ
Du'â tekbîri var kim pîr-i Şan'ân menden örgendi (G. 517/3)

XVIII. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Arpaemînzâde Sâmî de Şeyh-i San'ân'a telmih yapan şairler arasında yer almaktadır. Sâmî, aşkın Şeyh-i San'ân'ın imanına afet olduğunu şu beyitle ifade etmektedir:

Ne 'aşk âfet-i imân-ı Şeyh-i Şan'ânî
Ne 'aşk dîn-şiken ü kıble-bend-i küfr-efzûd²²

Şeyh-i San'ân XIX. yüzyıl divan şairleri tarafından da bir telmih unsur olarak şiirlerinde kullanılmıştır. Örneğin Nâmık Kemâl, aşk ülkesine yönelerek Ka'be sakinlerinde veda ettiğini

²² Fatma Sabiha Kutlar, *Arpaemînzâde Mustafa Sâmî, Dîvân*, Ankara 2004, s. 86.

ifade ederken kendisine örnek olarak Şeyh-i San'ân'ı almaktadır:

Azm-i dârü'l-mülk-i 'aşk itdim yine Şan'ân-mişâl
Sâkinân-ı Ka'be-i îmâna kıldım el-vedâ'²³

Yukarıdaki örneklerde de görüleceği üzere, Şeyh-i San'ân başta aşk yolunda imanı dâhil her şeyini feda etmesi olmak üzere, beline zünnâr bağlaması, elinden tesbihi bırakması, bir aşk kahramanı olması dolayısıyla klâsik edebiyatımızda bir telmih ögesi olarak kullanılmıştır. Bu kullanım sadece divanlarda değil mesnevilerde de görülebilmektedir.

Şeyh-i San'ân hikâyesi, klâsik Türk edebiyatının yanında halk edebiyatına da yansımış ve *Sarı Gelin* türküsüne kaynaklık etmiştir.²⁴

III. Şeyh-i San'ân Hikâyesinin Klâsik Türk Edebiyatındaki Seyri

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Şeyh-i San'ân hikâyesi, *Mantiku't-tayr* tercümelemleri dolayısıyla Türk edebiyatına aktarıldığı gibi bu hikâyeye müstakil olarak da işlenmiştir. *Mantiku't-tayr* tercümelemleri üzerinde birkaç akademik çalışma²⁵ yapılmakla birlikte, sadece bu hikâyeyi konu alan iki çalışma ile karşılaştık. Bunlardan biri Bilal Kemikli'nin az sonra üzerinde duracağımız Müberra Gürgendereli'nin çalışmasından hareketle hikâyenin özetini yaptığı makalesidir.²⁶ Diğeri de Müberra Gürgendereli'nin Ziyâ'î'nin Şeyh-i San'ân hikâyesini bir inceleme ile birlikte tenkitli olarak hazırladığı kitabıdır.²⁷

²³ Onay, age., s. 427.

²⁴ Bkz. Gürgendereli, age., s. 16-20. Müberra Gürgendereli bu konu üzerinde genişçe durduğu için aynı bilgileri burada tekrarlamaya gerek görülmemiştir.

²⁵ Birkaç tanesi için bkz. Müjgan Cunbur, *Gülşehrî ve Mantiku't-tayr*, Ankara Üniversitesi., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1952; Aziz Merhan, *Die Vogelgesprache Gülşehris und die Anfaenge der türkischen Literatur*, Göttingen 2003; Ahmet Kartal, "Attâr'ın Mantiku't-tayr'ı ile Gülşehrî'nin Mantiku't-tayr'ının Mukayesesi", *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003): Bildiriler*, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Kırşehir 2004, s. 297-329; Kemal Yavuz, *Gülşehrî'nin Mantiku't-tayr'ı (Gülşennâme) –Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma*, 2 cilt, Ankara 2007.

²⁶ Bkz. Bilal Kemikli, "Küy-ı Yârda Bir Azîz: Şeyh San'ân Kıssası", *Süleyman Uludağ Kitabı*, Dergah Yayınları, İstanbul 2008, s. 260-269.

²⁷ Gürgendereli, age.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Şeyh-i San'ân hikâyesi ilk defa Gürgendereli'nin bu çalışmasında ayrıntılı olarak araştırılmıştır. Bu bağlamda hikâyenin kaynağı, Attâr'ın metni, bu hikâyenin Türkçe versiyonları gibi konular üzerinde de durulmuştur. Gürgendereli, "Türk Edebiyatında Şeyh-i San'ân Hikâyesi" başlığı altında bu hikâyenin 4 ayrı versiyonunu tanıtmıştır. Ziyâ'î'ninkisi dışında, Gülşehrî (Mantıku't-tayr tercümesinin içinde), Alî Şîr Nevâyî (Mantıku't-tayr tercümesinin içinde) ve Ahmedî mahlaslı bir şaire ait olan diğer Türkçe Şeyh-i San'ân versiyonlarını hem şekil hem de muhtevası bakımından kısaca tanıttığı gibi bunlardan birkaç beyti de örnek olarak sunmuştur. Ziyâ'î'nin metni tanıtılırken hikâyenin özeti de verilmiştir.²⁸

Gürgendereli hikâyenin Türkçe versiyonlarını tanıtırken belli bir sınırlandırmaya gittiğini belirtmemesine karşın, Şeyh-i San'ân hikâyesinin *Mantıku't-tayr* dolayısıyla Türkçeye kazandırılan diğer versiyonları üzerinde -ismen bile olsa- durmamıştır. Şöyle ki *Mantıku't-tayr*'ın Gülşenî ve Nevâyî dışında; XVI. yüzyılda Kadızâde Şeyh Mehmed²⁹, Rumelili Za'îfî³⁰; XVII. yüzyılda ise Mevlevî Fedâ'î Dede³¹ tarafından nazmen çevrildiğini yine XVI. yüzyılda Şem'î³² tarafından da mensur olarak şerh/tercüme edildiğini biliyoruz. Dolayısıyla Şeyh-i San'ân hikâyesi bu şair / müelliflerin anlatımlarıyla da Türkçeye aktarılmıştır.

Gürgendereli, bu makalede tanıtacağımız Şeyh-i San'ân hikâyesinin müstakil versiyonunu tespit edemediği için, çalışmasının birkaç yerinde Ziyâ'î'nin mesnevisini, tek müstakil

²⁸ Bkz. age., s. 4-8.

²⁹ Bkz. Kadızâde Şeyh Mehmed, **İnşirâhü's-Sadr**, TDK Kitaplığı, fotokopi no: 38; Dilçin, agm.

³⁰ Bkz. Cem Dilçin, **Za'îfî, Gülşen-i Si-murg (Mantıku't-tayr Tercümesi), İnceleme-Metin**, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara 1968.

³¹ Fedâ'î Dede' nin tercümesi –görebildiğimiz kadarıyla- akademik bir çalışmaya konu olmamıştır; ancak eser 1274/1857-58 yılında İstanbul'da Necib Efendi Taş Destgahı'nda tab' edilmiştir. Şeyh-i San'ân hikâyesi ise bu baskının 62-79 sayfaları arasında yer almaktadır.

³² Şem'î'nin bahsi geçen şerhi üzerinde de akademik bir çalışma henüz yapılmamıştır. Eserin şârihin elinden çıkan nüshası Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Şer'iyye bölümü 1185 numarada bulunmaktadır. Şeyh-i San'ân hikâyesi ise bu nüshanın 129b-173a yaprakları arasında yer almaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Şeyh-i San'ân hikâyesi olarak değerlendirmektedir.³³ Yaptığı değerlendirmeye bakılırsa XIII. veya XIV. yüzyılda yaşamış olması muhtemel Ahmedî mahlaslı bir şairin Türkçe versiyonunu da müstakil bir eser olarak görmemektedir. Ancak bahsi geçen eserin, elimizdeki tek nüshasına bakıldığında herhangi bir eserin bir parçası olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda bunu da müstakil bir Şeyh-i San'ân hikâyesi olarak değerlendirmek gerekir.

Toparlayacak olursak; yapılan araştırmalara göre ve tespit edebildiğimiz kadarıyla³⁴ Şeyh-i San'ân hikâyesi; Çağatay edebiyatı içerisinde değerlendirilebilecek Alî Şîr Nevâyî'nin versiyonu dışında, Anadolu sahası klâsik Türk edebiyatında 5 defa *Mantku't-tayr* tercüme ve şerhi (Gülşehrî, Kadızâde Şeyh Mehmed, Za'îfî, Şem'î, Fedâ'î Dede) dolayısıyla, bu makalede tanıtılacak şairi belirsiz versiyon da dahil olmak üzere 3 defa (Ahmedî, Ziyâ'î) da müstakil olmak üzere toplam 8 defa işlenmiştir.

Ahmedî'nin Şeyh-i San'ân hikâyesi³⁵ kaynak metinle aynı vezinde, "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" kalıbıyla yazılmış olup 238 beyitlik bir mesnevidir. "Dâsîtân-ı Şeyh Abdürrezzâk" başlığını taşıyan bu versiyonun ulaşılabilen tek nüshası Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud 4311 numaradaki bir mecmuanın 253b-261a yaprakları arasında yer almaktadır. Günay Kut bu versiyon için, "Belki de Gülşehrî'nin görmüş olduğu Dâsîtân-ı Şeyh Abdürrezzâk budur" derken³⁶ Gürgendereli de bu mesnevinin vezin bozuklukları ile dolu ve anlatım tekniği bakımından da zayıf olduğunu ifade

³³ Örneğin şu cümle: "Mostarlı Hasan Ziyâ'î'nin Kıssa-i Şeyh Abdürrezzâk mesnevisi ise, bu konuyu anlatan eserler içinde Şeyh-i San'ân kıssasının müstakil bir mesnevi olarak ele alındığı tek eserdir.", s. IX.

³⁴ Burada ismi geçenlerin dışında başka *Mantku't-tayr* tercümeleri de olması muhtemeldir; nitekim *Sefîne-i Evliyâ'*da Şeyh Abdullâh Hulûsî'nin (ö. 1890) de Attâr'ın *Mantku't-tayr'*ını tercüme ettiği belirtilmektedir. Bununla birlikte bu tercümeyle ulaşamadık. Bkz. Osmânzâde Hüseyin Vassâf, **Sefîne-i Evliyâ'**, (hazırlayanlar: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006, C. III, s. 125.

³⁵ Çalışmamızın sınırlarını zorlayacağı için Şeyh-i San'ân hikâyesinin *Mantku't-tayr* tercümesi dolayısıyla Türkçeye aktarılan versiyonları tanıtılmayacaktır.

³⁶ Günay Kut, "Klasik Edebiyat: Osmanlı (Batı Oğuz) Sahası", **Türk Dünyası Ortak Edebiyatı: Türk Dünyası Edebiyat Tarihi**, C. IV, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2004, s. 366-67.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

etmektedir.³⁷ Tarafımızdan da incelenen bu versiyonda ibtidâ’î bir dil ile sanatsız düz bir anlatıma yer verildiği görülmektedir.

Ziyâ’î’nin versiyonu; mesnevi nazım biçiminde aruzun “fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün” kalıbıyla yazılmış olup 1725 beyitten oluşmaktadır.³⁸ Ziyâ’î, hikâyenin anlatımında Attâr’a bağlı kalmakla birlikte, yaptığı eklemelerle gerek hacmi gerekse anlatım biçimi bakımından kaynak metinden önemli oranda farklı bir metin ortaya koymuştur. Onun bu mesnevisi, bu makalenin konusu olan versiyon da dahil olmak üzere, Türk edebiyatındaki Şeyh-i San’ân hikâyeleri içerisinde, en hacimli olduğu gibi bir edebiyat eseri olarak da en başarılısıdır.

Eser Gürgendereli tarafından muhteva ve şekil özellikleri bakımından incelenmiştir. Burada aynı bilgileri tekrarlanmayacaktır ancak bahsi geçen çalışmada eksik gördüğümüz birkaç hususa da dikkat çekmek istiyoruz.

Öncelikle Ziyâ’î’nin metninde hikâyenin bu kadar geniş bir hacimde anlatılmasının sebebi üzerinde durmak istiyoruz. Bunda mesnevinin başına konan 330 beyitlik uzunca giriş bölümleri kadar, Ziyâ’î’nin anlatım özellikleri de etkili olmuştur. Ziyâ’î hikâyede yer alan birçok bölüm başında, hikâyenin dışına çıkarak okuyucuya seslenip bahsi geçmiş veya geçecek olan konuyla ilgili olarak nasihatlerde bulunur. Örneğin Şeyh-i San’ân’ın bir puta secde ettiğini gördüğü rüyasının anlatıldığı bölümün başında 16 beyit içinde, rüyâ hakkında bilgi verip okuyucuya bu konuda nasihat vermektedir. Yine Şeyh-i San’ân’ın Rûm’a gelip Kayser’in kızına âşık olmasının anlatıldığı bölümün başında da aşk konusuna yer verilmiştir. Ziyâ’î’nin bu anlatım özelliği, Kayser kızının Şeyh-i San’ân’a içki içirmesi bölümünde ise bölüm başında değil bölüm ortasında ortaya çıkmaktadır. Şair bu bölümde “mezemmet-i bâde” başlığını açarak yaklaşık 40 beyit içerisinde şarap içmenin zarar ve sakıncalarından bahseder. Bahsi geçen bu hikâye dışı konulara yer verme özelliğiyle, Ziyâ’î’yi adeta okuyucuya nasihatlerde bulunan bir vâiz olarak görüyoruz.³⁹ Ziyâ’î’nin bu

³⁷ Gürgendereli, age., s. 5.

³⁸ Gürgendereli, age., s. 6.

³⁹ Ziyâ’î’nin ömrünün sonuna doğru vâizlik görevinde bulunduğunu Gürgendereli’nin verdiği bilgilerden öğrenmiş bulunmaktayız. (age., s. 26.) Bir sanatçının üslup özelliklerinin ortaya çıkmasını sağlayan koşulları dikkate

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

anlatım özelliği mesnevî boyunca devam edip hikâyenin uzamasında etkili olan bir özelliktir.

Baştan sona eserinde sanat yapma gayesi peşinde olan Ziyâ'î, eserinin birçok yerinde aynı ifadeyi birkaç farklı şekilde ifade etme çabası gütmüştür. Şeyh-i San'ân'ın muhtelif açılardan itlere benzetildiği bölümler bu durum için iyi bir örnektir. (Bkz. 707-749. beyitler arası)

Gürgendereli'nin çalışmasında, Ziyâ'î'nin mesnevisi farklı başlıklar altında hem muhteva hem de biçim bakımından incelemesine karşın, eserin edebî yönünü ortaya koyacak yorumlara birkaç cümle dışında yer verilmemiştir. Belki de çalışmanın en büyük eksikliğini teşkil eden bu durum, maalesef benzer mahiyetteki çoğu çalışmada –olması gerektiği halde– ihmal edilmektedir.

Çerçevesi çizilmiş bir alanda kalem oynatan divan şairlerini öne çıkaran, onları daha iyi şair yapan özellik muhtevadan ziyade üsluptur.

“Günümüzde sanatkarın şahsiyetinin bütün yönleriyle tespitine yönelik üslup çalışmaları yaygınlaşmıştır. Bu araştırmalar insan psikolojisi, hayalleri, heyecanları ve korkularını yansıtan ifade teknikleri ve dil kullanımını inceleme konusu yapar. Edebî sanatların/ifade şekilleri ve özellikleri de çoğu sanatkârın şahsiyetine açılan pencerelerdir. Dolayısıyla bunların üslup araştırmalarında göz ardı edilmesi düşünülemez.”⁴⁰

Ziyâ'î'nin mesnevisi okunduğunda onun edebî sanatlara olan düşkünlüğü hemen dikkati çeker. Özellikle lafza ait edebî sanatları kullanmaya mâil olduğu anlaşılan Ziyâ'î'nin mesnevisinde, *cinâs*ın her şeklini fazlasıyla görmek mümkündür.⁴¹ Bu edebî sanatı çok sevdiği anlaşılan Ziyâ'î'nin

aldığımızda, Ziyâ'î'nin vâzlik görevinin, bu anlatım özelliğinin ortaya çıkmasında etkili olduğunu söylemek çok zorlama bir ifade olmasa gerektir.

⁴⁰ M. A. Yekta Saraç, “Klasik Edebiyat Bilgisi: Belagat”, **Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 346.

⁴¹ Aşağıdaki beyitler mesnevi boyunca çok fazla bulunan *cinâs* örneklerinden sadece birkaçıdır:

Cinâs-ı tâm

İ'timâd eylemez idi 'ömre

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

lafızla ilgili çokça kullandığı bir diğer edebî sanat da *iştikâk*⁴² dır.

Bu edebî sanatların çoğunluğunu lafza ait edebî sanatları oluşturmakla beraber anlam ile ilgili birçok edebî sanatın da kullanıldığı görülmektedir. Bütün bu sanatları teker teker ortaya çıkarmak bu çalışmanın sınırları dışında kalır. Ancak dikkatimizi çeken birkaç hususa da değinmeden geçmek istemiyoruz.

Öncelikle Ziyâ'î'nin mesnevisinde; *mecâz*, *kinâye*, *isti'âre*, *teşbih* gibi bir maksadı değişik yollarla ifade etmenin usul ve kaidelerini teşkil eden⁴³ kullanımlarla birlikte; *tenâsüp*, *tezat*, *leff ü neşr*, *tevriye*, *hüsn-i ta'lîl* gibi anlam ile ilgili edebî

Ömri oldukça iderdi 'umre (367) [عمره / عمره]
466 (diken-diken); 489 (beli – belî); 527 (bâde- bâda) ; 538 (n'eyler- neyler);
566 (yârânı-yaranı)

Mürekkeb cinâs (müteşâbih)

Devlet ü 'izzete oldı o maḥal

Ferî dūn oldı *Ferîdūn* ezel (238) [فری دون / فریدون]

354 (irşād-er şād); 409 (düşvâr- düş var)

Cinâs-ı kalb (kalb-i ba'z)

Şi' rüme itmedi kimse *rağbet*

Baḥa yeg oldı vaṭandan *ğurbet* (153) (رغبت / غربت)

(278) ecnâs-encâs [انجاس / انجاس]

Cinâs-ı mütekârib (lâhuk)

böyle *ḥayretde* vü *ḥasretde* iken

Böyle bî-rağbet ü ğurbetde iken (167)

178 (zaḥmet-miḥnet); 165 (kılllet-zillet); 166 (vîrân- ḥayrân); 233 (dâver- ḥâver); 264 (genc-renc); 287 (şikâyet-ḥikâyet); 399 (seyri-deyri); 400 (vecde-secde); 439 (tâğ-bâğ), 512 (maḥbûb-maḥcûb); 567 (mürîd-ferîd); 575 (ḥalâyıq- alâyıq)

Cinâs-ı Nâkıs (merdûf)

Mîr-i erbâb-ı ma' ârif ' ârif

Bî-tevaḥḫuf kamu ḥâle vâkıf (182) [معارف / عارف]

(230: mu' âdil- âdil [معادل / عادل]; 438 (ârâm-merâm); 472 (nâgâh-nigâh)

Cinâs-ı muharref

Rûz u şeb eylemediler ârâm

Kıldılar *Rûma* gelüp *revm-i merâm* (438)

⁴² *Vâsıl-ı vaşl-ı 'ulûm-ı 'allâm*

Ki *Vuşûlîdür* aña maḥlaş u nâm (185)

Mâlik-i mülk-i kemâl ü kelimât

Mahsen-i aḥsen ü ehl-i *hasenât* (189)⁴²

Korkarın *'âkıbet* ol *'ukbe-i 'ḥ'âb*

'Akabince irişür dürlü *'ikâb* (411)

⁴³ Saraç, age., s. 89.

sanatlara sıklıkla rastlanılmaktadır. Bunların tespit edilip, belâgat ilmi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bahsi geçen mesnevinin ilk bölümü (besmele) ile hâtime bölümü, teşbîh sanatı üzerine kurulmuştur. Şâir bismelenin önemine değindikten sonra, besmele kelimesini gerek bütün olarak gerekse de her bir harfinin yazılışını muhtelif nesnelere benzetir. Hal böyle olunca yaklaşık 30 beyit boyunca teşbîh ve benzeri sanatlara dayanan bir anlatım ortaya çıkmaktadır. Aynı durum, hâtime bölümünde de ortaya çıkmaktadır. Şâir bu bölümde de kitabını överken onu muhtelif nesnelere benzetir, böylece bu bölümde de teşbîh sanatı üzerine kurulu bir anlatım ortaya çıkar.

Mesnevînin “Zamân-ı bî-emân ve rûzgâr-ı nâ-hemvârdan şikâyetdür” başlığını taşıyan bölüm ise tezat sanatı üzerine inşa edilmiştir. Devrin genel bir eleştirisi yanında, ilim ve sanat erbabına değer verilmemesinin eleştirildiği bu bölümde, başarılı tezat sanatlarıyla anlatım zenginleştirilmiş ve çarpıcı kılınmıştır. Benzer bir anlatım tarzı da “Duhter-i tersânûñ şeyhe hitâbı ve şeyhûñ aña ‘aşıkâne cevâbıdır” başlığını taşıyan bölümde de görülür. Burada da şâir, duhter-i tersânın Şeyh San’ân’ın dengi olmadığını yoğun tezat sanatları eşliğinde hikâye eder.

IV. Mütercimi Belirsiz Şeyh-i San’ân Hikâyesi

a. Nüsha Bilgisi

Elimizdeki eserin ulaşabildiğimiz tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Laleli Koleksiyonu 1939 numarada bulunmaktadır. I+18 yaprakтан oluşan bu nüshanın başında, a yüzünde “Menâkıb-ı Şeyh San’ânî” yazan 1 yaprak vardır. Zahriyyede (1a) “Mustafâ” adlı birine ait bir mülkiyet kaydı ile aynı zata ait bir mühür vardır.

Eser 1b’den itibaren başlamakta olup yazmada başka da bir eser bulunmamaktadır. Nesih hatla imlâ edilen eserin her sayfasında 15 satır bulunmaktadır. Yazmadaki başlıklar kırmızı mürekkeple imlâ edilmiştir.

b. Eserin Yazılış Tarihi, Sunulduğu Kimse

Şeyh-i San’ân hikâyesinin müstakil bir versiyonu olan elimizdeki mesnevinin şairi belirsizdir. Mesnevinin başında *tevhîd*, *münâcât* ve *medh-i pâdişâh* bölümleri yer almasına karşın sebep-i te’lîf/tercüme bölümüne yer verilmemiştir. Hem bahsi geçen giriş bölümlerinde hem de asıl hikâye bölümünde herhangi bir mahlas kullanılmamıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Mesnevîde ne te'lîf/tercüme ne de istinsah tarihine yönelik muayyen bir tarih bulunmamaktadır. Bununla birlikte eserin sunulduğu veya adına yazıldığı padişahın ismi aşağıdaki beyitlerde olduğu gibi iki defa kaydedilmiştir:

Ba' de-zā medh-i şehensâh-ı cihân
Ya' nî kim nâşır-ı dîn **Ahmed Hân** (20)

...
Çalbini pâdişeh-i devrânüñ
Ya' nî kim hazret-i **Ahmed Hânüñ** (32)

Beyitlerde de görüldüğü göre mesnevîde ismi geçen devlet büyüğü bir padişah olup ismi de **Ahmed Hân** olarak kaydedilmiştir. "Der-sitâyiş-i hazret-i pâdişâh-ı devrân" başlığı altında 13 beyit ile methedilen Ahmed Hân'ın kimliğine yönelik olarak muayyen başka bir bilgi bulunmadığı gibi onun hangi Ahmed Hân olduğunu ima edecek dolaylı bir bilgi de bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, eserde ismi geçen Ahmed Hân'ın Osmanlı tarihinde aynı ismi taşıyan üç padişaktan hangisine işaret ettiği kesin olarak anlaşılmamaktadır. Her ne kadar şairin Ahmed Hân'ı zikrederken herhangi bir ayırt edici özellik (Ahmed-i sâni veya sâlis gibi) belirtmemesinden hareketle, bahsi geçen bu padişahın I. Ahmed olması daha fazla ihtimal dâhiline girse de elimizdeki kısıtlı bilgilerden hareketle bu hükme kesin olarak varmak mümkün değildir.

Ortada böyle bir belirsizlik olunca eserin yazılış tarihini, I. Ahmed'in tahta çıktığı, III. Ahmed'in de tahttan indirildiği döneme (1603-1730) kadarki geniş tarih aralığı olarak belirlememiz gerekir.

c. Hikâyenin Kaynağı

Şeyh-i San'ân hikâyesinin şairi belirsiz bu Türkçe versiyonu bir tercümedir; başka bir ifadeyle olayın tahkiye edilmişinde Ferîdüddîn-i Attâr'a bağlı kalınmıştır. Bu durum hikâyenin başında şu şekilde ifade edilmiştir:

Naql ider hazret-i Şeyh 'Attâr
Manîku 't-tayrda ol nîk-âşâr (34)

Şâir bu şekilde Attâr'ın metnine bağlı kaldığını ifade etse de, eser incelendiğinde onun Ziyâ'î'nin metnini de görüp ondan etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu durum öncelikle iki eser

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

arasındaki aynı veya benzer ifadelerden ortaya çıkmaktadır. Örneğin elimizdeki versiyonun 134. beytinin ikinci mısraı ile Ziyâ'î'nin 622. beytinin ikinci mısraı tamamıyla aynıdır:

Bu şeb āyā ne 'alâmetdür bu
Varısa rûz-ı kıyâmetdür bu (134)

Şeb degül özge 'alâmetdür bu
Varısa⁴⁴ rûz-ı kıyâmetdür bu (Ziyâ'î, 622)

Birbirleriyle tamamen aynı olan bu mısra dışında da birkaç benzerlik görülmektedir. Bunları şu şekilde göstermek mümkündür:

Bildi kim 'aşık-ı dil-ğastesidür
Derd-i 'aşkı ile *dem-bestesidür* (195)

Kendisininüñ *bildi ki dildâdesidür*
Sâyesi gibi bir *üftâdesidir* (Ziyâ'î, 806)

...
Beni bu hâle koyan *sensin sen*
Oldum 'aşkuñ ile mecnûnuñ ben (205)

Beni dīvâne kılan *sensin sen*
Dili vîrâne kılan *sensin sen* (Ziyâ'î, 820)

d. Şekil Özellikleri

Elimizdeki Şeyh-i San'ân hikâyesi, mesnevî nazım biçimiyle kaleme alınmış olup hazırladığımız metne göre 477 beyitten oluşmaktadır. Eserin vezni, Attâr'ın kullandığı remel bahrinin hafif hali olan “fe'ilâtün fe'ailâtün fe'ilün” kalıbıdır.

e. Muhteva

Eser, mesnevî nazım biçiminin giriş bölümleri olan *tevhîd* (1-13), *na't-ı peygamber* (14-19) ve *medh-i pâdişâh* (20-33) bölümleri ile başlamaktadır. Bu giriş bölümlerinden sonra Şeyh-i San'ân hikâyesi'ne (34-477) yer verilmekte ve mesnevî bu hikâyeden hemen sonra -herhangi bir hâtime bölümüne yer verilmeksizin- sona ermektedir.

⁴⁴ Gürgendereli'nin hazırladığı metinde bu ifade hatalı olarak “var ise” şeklinde şartlı bir ifade gibi okunmuştur; burada doğru şekli yazılmıştır. Bkz. age., s. 134.

Mesnevînin *tevâhid* bölümü, hikâyenin konusuna uygun bir çerçevede geliştirilmiştir. Şair Allah'a hamd ettikten sonra, O'nun insanı yaratıp şerefleştirdiğini ifade edip sözü aşka getirir ve bu bölümü de yine aşkla bitirir:

‘ Aşk-ı pākūñle beni şeydā kııl
Dilümi ‘ aşkuñ ile gūyā kııl (13)

Altı beyitlik *na't-ı peygamber* bölümü ise daha çok bir münâcât bölümü özelliği arz etmektedir. Şair iki beyitte Hz. Peygamber'in övgüsüne yer verdikten sonra onun şefaatine sığınır:

Rūz-ı maḥşerde ḳoma bizi zelîl
İy olan her sözi maḳbūl-ı Celîl (19)

“der-sitâyiş-i pâdişâh” bölümünde ise şair, padişahı klâsik övgü kalıpları içinde metheder; bu bağlamda padişahın zill-ı ilâh ve âdil olduğuna vurgu yapan şair, kendisinin padişahı övecek kadar kudretli olamayacağını ifade edip kusurlarından dolayı özrünü beyan eder ve bu bölümü padişaha dua ederek sona erdirir:

Ḳalbini pâdişeh-i devrānuñ
Ya‘ nî kim ḥazret-i Aḥmed Ḥānuñ

Dā'imā gül gibi mesrūr eyle
Ḳanda kim ‘azm ide mañşūr eyle (32-33)

Mesnevî nazım biçiminin bu klâsik giriş bölümlerinden sonra asıl hikâye bölümü başlar. Bu bölümde hikâye şu başlıklar altında anlatılmıştır:

- Dāstān-ı Ḥazret-i Şeyḫ Şan‘ ān ‘aleyhi’r-raḥmetü ve’l-gufrān (34-70)
- Şeyḫ-i kār-üftāde Ḳayşeriyye Şehrine Gelüp Duḫter-i Tersāya Dil-dāde Olduğı (72-101)
- Dervişler Şeyḫüñ Ḥālinden Ḥaberdār Olup Naşîḫatleridür (102-112)
- Şeyḫ-i Āşüfte-kār Farḫ-ı ‘Aşk ile Āh u Zār İtdügi Maḥaldür (113-146)
- Dervişlerüñ Gice İle Cem‘ iyyet İdüp Naşîḫatleridür (147-188)
- Şeyḫ-i Mübtelā Nehār Gelüp Ḥalvet-sāz-ı Kūy-ı Yār Olduğıdur (189-248)
- Şeyḫ Ḥālet-i ‘Aşk ile Mest Olup Ḥāne-i Ḥummāra Gitdügidür (249-297)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- Şeyhün Cünün-ı ‘Aşk ile Esās-ı İmānına Tezelzül Geldügidür (298-325)
- Şeyh Bedel-i Kābīn Hük-bānlık İrtikāb İtdügi Maḥaldür (326-331)
- Şüfīler Şeyhden Me’yūs Olup Ka’beye ‘Avdetleri Maḥallidür (332-392)
- Dervīşlerün Çileyle Girüp Hāzret-i Resūli Vākı’ada Gördükleri (393-434)
- Duḥter Vākı’a Görüp İslāma Geldügi Maḥaldür (435-458)
- Duḥterün İslāma Geldügi İlḥām-ı Rabbānī ile Şeyhe Ma’lūmidür (459-487)

f. Eserin Edebî Özelliği

Elimizdeki hikâye; Ahmedî’nin metni gibi edebî bir gaye güdülmeden sadece hikâyenin nakline dayanan sanatsız, kuru bir metin değildir. Bilâkis hikâye Türkçeye aktarılırken Attâr’ın metninde kullanılan bazı edebî sanatlar da erek metinde korunduğu gibi; kaynak metinden bağımsız olarak da mecazlı söyleyişler ve edebî sanatlara yer verildiği görülmektedir. Örneğin henüz hikâyenin çevirisine başlanmayan tevḥid bölümünde bulunan aşağıdaki beyitte, Allah’ın ay meşalesiyle karanlık geceleri aydınlattığı ifade edilerek mâh (ay) bir meş’aleyne benzetilmiştir:

Meş’ al-i mäh ile her şeb ol şāh
‘Ālemi rüşen ider olsa siyāh (3)

Hikâyede tersâ kızının tanıtıldığı bölüm, teşbîh sanatına dayanan bir anlatım ile hikâye edilmiştir; ancak bunda kaynak metin etkili olmuştur. Attâr’ın metninde, aşağıdaki beyitte görüleceği üzere, tersâ kızının gözleri fitneye, kaşları ise bir tâka benzetilmiştir:

(هر دو چشمش فتنه عشاق بود)
(هر دو ابرویش بخوبی طاق بود)⁴⁵

Bu benzetmeler elimizdeki metinde ise şu şekle bürünmüştür:

Şan’ at-ı fitnede çeşmi üstād

⁴⁵ Gözleri, âşıklarafitneydi... kaşları güzellikte tekti. Abdülbaki Gölpınarlı’nın çevirisi. (Attâr’ın metninden yapılan diğer alıntıların Türkçe çevirileri de aynı kaynaktan alınmıştır)

Ġamze-i zālîmi ise cellād⁴⁶

Māha ebrūları kırmıř bir tāk
O mehūñ nūrı ile pūr āfāk (84-85)

şeyh-i San'ān hikāyesinin bu Türkçe versiyonunda, yukarıdaki örneklerde olduğu gibi, sanatlı söyleyişler ve edebî sanatların kullanıldığı daha birçok örnek bulmak mümkündür; ancak bunlarda -aşağıdaki beyit de dāhil birkaç örnek hariç- klâsik mazmunların dışında orijinal olarak telakki edilebilecek yeni ifadeler, yeni vech-i Őebehlerle karşılaşmak zordur. Bununla birlikte aşağıdaki beyitte şeyh-i San'ān'ın sevgilisinin kapısına gelip boynunu bükmesi, bükümlü bir yola benzetilmiştir:

şeh-nişin altına varup durdı
‘Ařđ ile **yol gibi boynın burdı** (116)

Sonuç olarak elimizdeki metin, klâsik mazmunlar çerçevesinde sanatlı söyleyişler, lafız ve anlam ile ilgili edebî sanatlara yer verilmiş bir edebî metindir; ancak Ziyā'î'nin sanat yapmak gayesinin ön planda olduğu, baştan sona sanatlı söyleyişler, yukarıda da ifade edildiği gibi başta lafızla ilgili olmak üzere birçok edebî sanatın kullanıldığı versiyonu kadar başarılı bir edebî metin de değildir.

g. Bir Tercüme Eser Olarak Elimizdeki Eserin Kaynak Metinle Karřılařtırılması⁴⁷

Yukarıda da ifade edildiği gibi, elimizdeki şeyh-i San'ān hikāyesi, Attār'ın metni esas alınarak oluşturulmuştur. Mesnevî incelendiğinde, hakikaten hikāyenin anlatımında Attār'ın metninin düzenli olarak takip edildiği görülür. Bununla birlikte iki versiyon arasında bazı farklılıklar da göze çarpmaktadır.

Öncelikle kaynak metin “fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün” vezni ile yazılmışken, elimizdeki hikāye –Ziyā'î'de olduğu gibi- “fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün” vezni ile yazılmıştır. Bunun yanında kaynak metinde hikāye 410 beyit içinde anlatılırken elimizdeki metinde bu sayı 443 beyti bulmaktadır. Bunun en büyük sebebi,

⁴⁶ Kaynak metinde sevgilinin gamzesi tavsif edilmemektedir.

⁴⁷ Kaynak metinden yapılan alıntılar için Sâdık Gevherin'in neşri kullanılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

şairin kimi beyitlerdeki anlamı iki beyitle Türkçeye aktarmasıdır; yoksa Ziyâ’î’de olduğu gibi hikâyenin akışına eklemeler yapılmamıştır.

Elimizdeki Türkçe versiyonda, hikâyenin akışında kullanılan başlıkların Attâr’ın metni ile pek uyuşmadığı görülmektedir. Şöyle ki Attâr’ın başlık açtığı yerde elimizdeki metnin şairi başlık koymazken bunun tersi durum da görülmektedir. Birkaç örnek vermek gerekirse; Attâr’ın metnindeki ikinci başlık (رفتن شیخ)⁴⁸ şeklinde olup Şeyh-i San’ân’ın tanıtılmasından hemen sonra yer almakta iken elimizdeki metinde buna karşılık olabilecek ikinci başlık “Şeyh-i kâr-üftâde Kayseriyye Şehrine Gelüp Duhter-i Tersâya Dil-dâde Olduğu” şeklinde olup Şeyh-i San’ân’ın rüya görüp Rûm’a ulaşmasından sonra yer almaktadır. Bu başlık Attâr’ın (دختر ترسا) ve (کرفتار آمدن شیخ بدام عشق)⁴⁹ şeklindeki başlıklarını da ihtiva etmektedir. Elimizdeki Türkçe versiyonda hikâyenin son başlığı “Duhterün İslâma Geldüğü İlhâm-ı Rabbânî ile Şeyhe Ma’lûmıdır” şeklinde iken Attâr’ın metninde ise buna karşılık olarak (فانی شدن عاشق در معشوق)⁵⁰ şeklindeki başlık kullanılmıştır.

Elimizdeki Türkçe metinde, hikâyenin akışını bozmayacak birkaç muhteva farklılığı da bulunmaktadır. Örneğin, Attâr’ın metninde Şeyh-i San’ân’ın Rûm’a ulaştığı ifade edildikten sonra muayyen bir yer ismi zikredilmemiştir. Elimizdeki metinde ise şeyhin Kayseriyye şehrine ulaştığı belirtilmektedir ki aşağıdaki beyit ve başlıkta da görüleceği üzere bu yer Ziyâ’î’de olduğu gibi⁵¹ Kayser’in yani devrin padişahının şehri anlamından ziyade muayyen bir yer ismidir.

Kayserî şehrine irince yolu

‘Aşk ile doldu hemân cân u dili (71)

Şeyh-i kâr-üftâde Kayseriyye Şehrine Gelüp Duhter-i Tersâya Dil-dâde Olduğu

Yukarıdaki örneğe benzer olarak; Şeyh-i San’ân’ın âşık olduğu tersâ kız elimizdeki metinde “pîr-i meyhâne”nin kızı⁵² olarak tanıtılırken Attâr’ın metninde buna dair bir bilgi bulunmamaktadır:

O perî-peyker o nâzûk duhter

Pîr-i meyhâne kıızı idi meger (78)

⁴⁸ Gördüğü rüya dolayısıyla Şeyh’in Rûm’a gitmesi.

⁴⁹ Şeyh’in aşk tuzağına tutulması.

⁵⁰ Aşğın ma’sûkta yok olması.

⁵¹ Giderek yolları bir şehre irer

Kayserûn şehri idi şehri meger (441)

⁵² Ziyâ’î’de ise Kayser’in kızı olarak tanıtılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Elimizdeki metnin şairi, hikâyenin aktarımında -birkaç ayrıntı dışında- Attâr'ın metnine bağlı kalmıştır; ancak lafız bağlamında düzenli bir bağlılıktan söz etmek zordur. Zira kaynak metindeki kimi beyitler, söz varlıkları ile birlikte aktarılacak derecede kaynak metne bağlı olarak çevrilirken kimi beyitlerinse kaynak metnin ifadesinden uzak olarak çevrildiği görülür. Kimi beyitler tercüme edilmeden bırakılırken çoğu beyit ise birden fazla beyitle Türkçeye aktarılmıştır. Aşağıdaki beyitlerin aktarımında kaynak metnin kelime kadrosu kullanılmıştır.

مرد از شادی آن مدهوش شد) نعره ای زد کآسمان پر جوش شد ⁵³	Şūfi bu müjdeye medhūş oldu Na'ra urup daği pür-cūş oldu (404)
در دلش دردی پدید آمد عجب) بی قرارش کرد آن درد از طلب ⁵⁴	Derd düşdi dil-i zārına 'aceb Bî-ķarār oldu idüp şeyhi taleb (434)

Aşağıdaki beyitlerin çevirisinde ise kaynak metnin anlamı, kaynak metindeki ifadelerden farklı olarak aktarılmıştır:

دختر ترسا چو برقع بر گرفت) بند بند شیخ آتش در گرفت چون نمود از زیر برقع روی خویش بست صد ز نارش از يك موي خویش ⁵⁵	Şeyh çün duhtere itdi nazarı Ĥayrete vardı hemān dīdeleri Ditreyüp berg-i ĥazān gibi hemān Az ĥaldı ki nişār eyleye cān (94-95)

Aşağıdaki beyitlerin çevirisinde ise erek metindeki anlam, kaynak metindeki anlamdan daha da uzaklaşmıştır:

دست کو تا خاک ره بر سر کنم) یا ز زیر خاک و خون سر بر کنم	Elüm irmez n'ideyim başıma Ĥalk ĥayretde benüm bu işime

⁵³ Bu rüyanın sevinciyle dervişin aklı başından gitti; öyle bir nara attı ki gökler güm güm inledi.

⁵⁴ Gönlünde şaşılacak bir dert peydahlanmıştı; o dert onu aramaya düşürmüştü, kararsız bir hale getirmişti.

⁵⁵ Gâvur kızı peçesini açınca Şeyh kemiklerine, iliklerine kadar ateşlere yandı. Peçe altından yüzünü gösterince adeta saçının bir teliyle Şeyh'e yüzlerce zünnar kuşattı.

پای کو تا باز جویم کوی یار (چشم کو تا باز بینم روی یار)⁵⁶	Düşdüm ayağdan oluben bīmār Çanda müyesser olur vuşlat-ı yār (140-41)

Aşağıdaki beyitler kaynak metinde bulunduğu halde erek metne herhangi bir şekilde aktarılmayan beyitlerden birkaçıdır:

عقل کو تا علم در پیش اورم
(یا بحیلت عقل در پیش اورم)⁵⁷

عشق ازین بسیار کردست و کند
خرقه با زنار کردست و کند

تخته کعبه است ابجد خوان عشق
(سرشناس غیب سر کردان عشق)⁵⁸

Aşağıdaki çevirilerde ise kaynak metinde bir beyit içerisinde bulunan ifadenin birden fazla beyitle erek metne aktarıldığı görülmektedir:

⁵⁶ El nerde ki yolunun topraklarını başıma saçayım yahut da topraklarla kanlara bulanmış kalmışken kalkayım, başımı kaldırayım.

Ayak nerde ki gene sevgilinin civarını arayayım; göz nerde ki gene sevgilinin yüzünü göreyim.

⁵⁷ Akıl nerde ki bilgimi ele alayım, yahutlar düzenler düzeyim, fikirlerde bulunayım da aklımı başıma toplayayım.

⁵⁸ Aşk bu çeşit nice hırkayı zünnar haline sokmuştur da sokar da!

Aşk ebcedini okuyan, Kuran cüzlerini okumuş, pişmiş demektir... aşka düşüp sevgiyle başı dönmüş olan, gayb sırlarını bilmiş, anlamıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

آندکر گفتش که یاران قدیم) (از تو رنجورند و مانده دل دو نیم)⁵⁹	Birisi daği didi iy dānā Ṭa‘n iderler işidüp saña Saña dirler ki varup mürşid iken Bī‘at itdi göre bir muğ-beçeden (165-66)
دخترش گفت ای تو مرد کار نه) (مدعی در عشق معنی دار نه)⁶⁰	Red idüp zāhidi ol dem duḡter Didi iy ‘aşqını bilmez ebter ‘Āşık olan kişi merdāne gerek Vecd ü ḫālāt ile ferzāne gerek ‘Āşıkā hırş u ṭama‘ olmaz kār Vaşlını luṭf ide meger dildār (278-280)

Sonuç

Bu makalede; klâsik Türk edebiyatının aşk teması etrafında üretilen eserleri arasında yer alan Şeyh-i San’ân hikâyesinin yeni bir Türkçe metni üzerinde durulmuştur. Bunun yanında, bahsi geçen hikâyenin klâsik Türk edebiyatındaki seyrine de kısaca değinilmiş ve hikâyenin Anadolu sahasında XIII-XIX. yüzyıllar arasında sekiz ayrı yazar (beşi Mantıku’t-tayr tercümesi dolayısıyla üçü müstakil) tarafından işlendiği görülmüştür.

Elimizdeki Şeyh-i San’ân hikâyesinin ise Attâr’ın metni esas alınarak ortaya çıkarılan yeni bir Türkçe versiyonu olduğu tespit edilmesine karşın, eldeki kısıtlı bilgilerden dolayı eserin kim tarafından, ne zaman ve hangi Ahmed Hân için tercüme edildiği belirlenememiştir.

Ziyâ’î’nin metninden de etkilendiği anlaşılan elimizdeki Türkçe metnin şairi, edebî anlamda vasat bir metin ortaya koymuştur. Hikâyenin anlatımında genel olarak düzenli bir şekilde Attâr’ın

⁵⁹ Bir başkası “eski dostlar, sana incindiler, yürekleri yarıldı.” dedi.

⁶⁰ Kız dedi ki “sen bu işin eri değilsin... âşıkım diye davaya kalkışıyorsun ama laftan ibaret bu!

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

metnine bağlı kalmasına karşın lafız bağlamında bu bağlilikta düzensizlik olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Ali, (1988), “Abdürrezzâk es-San’ânî”, *TDVİA*, C. I, Diyanet Vakfı Neşriyatı, İstanbul.
- AKYÜZ, Kenan ve diğerleri, (1958), *Fuzûlî, Türkçe Divan*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- AYAN, Hüseyin, (2002), *Nesîmî; Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, 2 cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Bağdatlı Rûhî, *Bağdatlı Rûhî Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin) 2 cilt*, (hazırlayan: Coşkun Ak), Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa 2001.
- CUNBUR, Müjgan, (1952), *Gülşehrî ve Mantıku’t-tayr*, Ankara Üniversitesi., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- ÇAKIR, Mümine, (2008), *Kavsî, Hayatı, Edebi Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- DİLÇİN, Cem, (1968), *Za’îfî, Gülşen-i Sî-murg (Mantıku’t-tayr Tercümesi)*, *İnceleme-Metin*, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara.
- DİLÇİN, Cem, (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.
- DİLÇİN, Cem, (1993), “Mantıku’t-tayr’ın Manzum Çevirileri Üzerine Karşılaştırma”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, S. 3, s. 35-51.
- ERGİN, Muharrem, (1980), *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Fedâ’î Dede, (1274/1857-58), *Tercüme-i Mantıku’t-tayr*, Necib Efendi Taş Destgahı, İstanbul.
- Ferîdüddîn-i Attâr, (1968), *Mantıku’t-tayr*, (çev. Abdülbaki Gölpınarlı), Milli eğitim Basımevi, İstanbul.
- GEVHERÎN, Seyyid Sâdık, (1977), *Şeyh-i San’ân ez Mantıku’t-tayr*, Müessesesi-i İntişarat-ı Emir Kebir, Tahran.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- GÖLPINARLI, Abdülbaki, (1961), *Yunus Emre ve Tasavvuf*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kadıızâde Şeyh Mehmed, *İnşirâhü's-Sadr*, TDK Kitaplığı, fotokopi no: 38.
- KARTAL, Ahmet, (2004), "Attâr'ın Mantıku't-tayr'ı ile Gülşehrî'nin Mantıku't-tayr'ının Mukayesesi", *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003): Bildiriler*, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Kırşehir, s. 297-329.
- KAVRUK, Hasan, (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- KEMİKLİ, Bilal, (2008), "Kûy-ı Yârda Bir Azîz: Şeyh San'ân Kıssası", *Süleyman Uludağ Kitabı*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- KUT, Günay, (2004), "Klasik Edebiyat: Osmanlı (Batı Oğuz) Sahası", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı: Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- KUTLAR, Fatma Sabiha, (2004), *Arpaemînzâde Mustafa Sâmî, Divân*, Ankara.
- Lâmi'î, (1995), *Tercüme-i Nefehâtü'l-üns*, (hazırlayanlar: Süleyman Uludağ-Mustafa Kara), Ma'rifet Yayınları, İstanbul.
- MERHAN, Aziz, (2003), *Die Vogelgespraeche Gülsherris und die Anfaenge der türkischen Literatur*, Göttingen.
- Mostarlı Ziyâ'î, (2007), *Şeyh-i San'ân Mesnevisi*, (hazırlayan: Müberra Gürgendereli), Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- ONAY, Ahmet Talat, (2000), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, (hazırlayan: Cemal Kurnaz), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Osmânzâde Hüseyin Vassâf, (2006), *Sefîne-i Evliyâ*, (hazırlayanlar: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- PALA, İskender, (2000), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, LM Yayınları, İstanbul.
- REDHOUSE, Sir James William, (1978), *Turkish and English Lexicon: shawing in English*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- SARAÇ, M. A. Yekta, (2006) "Klasik Edebiyat Bilgisi: Belagat", *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

SEYHAN, Nezihe, (2000), *Medhî Divanı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Şem’î, *Şerh-i Mantuku’t-tayr*, Millet Kütüphanesi, AE Şeriyeye 1185.

Şemseddîn Sâmi (1989), *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

TATÇI, Mustafa, (1998), *Yunus Emre Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

ÜNVER, İsmail, (2008), “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Turkish Studies Turkish Studies*, Volume 3/6, s. 1-46.

YAVUZ, Kemal, (2007), *Gülşehrî’nin Mantuku’t-tayr’ı (Gülşennâme) –Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma*, 2 cilt, Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

METİN⁶¹

Fî-tevhîdî'l-Bârî 'azze şânühü ve celle celâlühü ve 'amme nevâlühü ve
lâ ilâhe gayruhu

Fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1b 1 Hamd ol Hâlik-ı bî-hemtâya
Vâhid ü Kâdir olan Mevlâya

Yoğ iken halk idüp dünyâyı
Dağı dünyâda olan eşyâyı

Meş' al-i mâh ile her şeb ol şâh
'Âlemi rüşen ider olsa siyâh

Mihr ile rûza virüp zînet [ü] fer
Gülşen-i 'âlemi pür-nür eyler

5 Halk idüp kudret ile insânı
Nefî ider aña o Hâlik cânı

Virüp 'irfân ile insâna şeref
Hem kerâmet ile itdi eşref

Zâtına 'âşık idüp insânı
'Aşk ile itdi mükerrem cânı

Âdeme 'aşk ile virdi şöhret
Âdeme 'aşk ile itdi hürmet

'Aşk ile oldı nebîler mümtâz
'Aşk ile oldı velîler ser-bâz

10 Anları maḥrem-i esrâr itdi
Anları lâyıḳ-ı dîdâr itdi

2a 'Aşkdur şem'-i şeb-ârâ-yı cihân
'Aşkdur bâ' iş-i faḥr-ı insân

İy firâzende-i eyvân-ı semâ
Ḥayy u Ḥaḳ Muḳtedir ü Ferd [ü] Ḥudâ

'Aşk-ı pāküñle beni şeydâ kııl
Dilümi 'aşkuñ ile güyâ kııl

⁶¹ Metnin Latinize edilmesinde İsmail Ünver'in teklif ettiği çeviriyazımı sistemine uyulmuştur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Na‘ t-1 Resülü’ş-şakaleyn ceddü’s-sıbtayn hürşid-i sipihr-i risâlet s.a.v.

Siyyemâ na‘ t-1 resül-i Mevlâ
Cümleden oldu bize çün evlâ

- 15 Bülbül-i na‘ ti olup şevk ile
Medh idüp hazretini zevk ile

Diyelüm ağlayarak yâ Ahmed
Yok günâhumuza hiç hadd ü ‘aded

İt şefa‘ at bize ihsân eyle
Kerem it lâyıķ-ı gufrân eyle

Sensin ol pâdişeh-i bende-nüvâz
Saña yok luğf u keremde enbâz

Rûz-ı maşerde koma bizi zelil
İy olan her sözi maķbül-ı Celil

Der-sitâyiş-i hazret-i pâdişâh-ı devrân halledallâhu hilâfeteñü

- 20 Ba‘ de-zâ medh-i şehensâh-ı cihân
Ya‘ nî kim nâşır-ı dîn Ahmed Hân

Şeh-i zü’l-ekrem ü seyyâre-sipâh
‘ Âlemün pâdişehi zıll-ı ilâh

Hân bin Hân hidiv-i ‘ âlem
Zâtı maķbüb-ı kulüb-ı âdem

‘ Adl ile zât-ı hümâyûnı anuñ
Şanki İskenderidür devrânuñ

- 2b İy şehensâh-ı melâ’ik-ķaşlet
Zât-ı memdūñuñı kilik-i kudret

- 25 Eylemiş nūr-ı muşavver taşvîr
Medhūñi ben nice idem taķrîr

Bende-i dergheñüñüñ aķarıyam
Kullarınuñ katı pek kemteriyem

‘ Aczüme mu‘ terifem sulţânım
İy benüm pâdişeh-i devrânım

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

İtme luṭfuñla kuşūrıma⁶² niḡāh
 ʿAfv it cürmümi iy şāhensāh

Vaşfuña ḡadd ile pāyān yokdur
 Bilür Allāh kuşūrum çokdur

30 Bu durur elzem olan şimdi baña
 Şevk ü zevk ile açup dest-i duʿā

Diyem iy Vāhid ü Bī-çün u Şamed
 Münʿim ü Qādir ü Qayyūm u Aḡad

Qalbini pādişeh-i devrānuñ
 Yaʿnī kim ḡazret-i Aḡmed Ḥānuñ

Dāʿimā gül gibi mesrūr eyle
 Qanda kim ʿazm ide mansūr eyle

Dāstān-ı ḡazret-i Şeyḡ-i Şanʿān ʿaleyhiʿr-rahmetü veʿl-ḡufrān
 Naql ider ḡazret-i Şeyḡ ʿAttār
Manṡıkuʿt-tayrda ol nīk-āşār

35 Dem urup ʿaşqdan ol ʿāşık-ı Ḥaḡ
 Mürşid-i nās veliyy-i muṡlaḡ

Ḥarem-i Kaʿbede var idi meḡer
 Bir velī pīr-i kerāmet-ḡüster

Şeyḡ-i Şanʿān idi nāmı anuñ
 Ol zamān ḡutbı idi devrānuñ

3a Şeyḡi idi ḡarem-i ʿulyānuñ
 Dört yüz şūfisi var idi anuñ

Elli yıl şeyḡ-i ḡarem olup o zāt
 Qalbi esrār-ı Ḥudāya mirʿāt

40 Cümle şūfileri hep kāmīl idi
 ʿİlm ile ʿālim olup ʿāmil idi

Dāʿimā zūhd ü riyāzetde idi
 Nefs-i emmāreye miḡnetde idi

⁶² Metinde dar ünlülü olarak imlâ edilmiştir.

- ‘ Amelin ‘ ilmi ile yār itmiş
Dilini maḥzen-i esrār itmiş
- Elli miḳdārı idüp ḥacc-ı şerīf
‘ Umreden olmuş idi cismi za‘ ĩf
- Ḥams-i mefrūzasını idüp edā
Sünnet ü şavmı iderdi icrā
- 45 Ḥaḳ aña virmiş-idi semt-i Celāl
Ḳarşusına gelen olur idi lāl
- ‘ Arab u Rūmda ma‘ rūf idi
O kerāmet ile mevşūf idi
- Nefesi ḥazret-i ‘ ĩsāsā
Niçe rencūrı iderdi ihyā
- Mālik-i keşf-i ḳulūb olmuş idi
Sırr-ı ḡaybiyyeye yol bulmuş idi
- Kūşe-i şavma‘ asın ol her şeb
Nūr ile eyler idi leb-ber-leb
- 50 Bir gice ‘ ādeti üzre ol pīr
İdüben şāmı ‘ ibādetle münīr
- ‘ Ādeti üzre iderken ṫā‘ at
Oldı uyḡusu gelüp bī-ṫāḳat
- Vardı çün ḡāba anuñ çeşmānı
Uyudı kendi uyandı cānı
- 3b Bir ‘ aceb vāḳı‘ a gördi ol ān
Rūma varmış şanasın gitdi hemān
- Ṭayy idüp bādiye-i ḡuşḳ [ü] teri
Ḡüyyā kim Rūma itmiş seferi
- 55 Durmayup bir büte ṫā‘ at eyler
Secdeler idüp ‘ ibādet eyler
- Uyanup kendüye geldi ol ān
Āh idüp ağlayarak ḳıldı fiḡān

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Ḥāba vardı yine çeşmi fi'l-ḥāl
Kendüden gitdi o dem mest-mişāl

Gördi bu vāqı' ayı niçe gice
Aldı bir fikr anı ince ince

Şeyḥ yārānına giryān giryān
Gördügi vāqı' ayı itdi beyān

60 Āh kim Yūsuf-ı tevfiḳ-i Ḥudā
Çāha düşdi n'ideyim väveylā

‘Uḳde düşdi dil-i zāra düşvār
Yol şaşurduḳ gibi biz yā Settār

Cānumı ḡamdan idem nice rehā
Ḥavf-ı imān daḡı var şimdi baña

Böyle itmiş bunı Mevlā taḳdīr
‘Ālem içinde cüvān u ger pīr

Rāhına ‘uḳde düşüp dünyāda
Ḡamdan olmaya dili āzāde

65 Şabr idüp miḡnete eylerse şekīb
Āḡirü'l-emr ḡuzūr ola naşīb

Didi şūflerine ol üstād
İderem bir yola sizi irşād

Rūm cānibine biz ‘azm idelüm
Ne gelürse başımıza⁶³ gidelüm

4a Ḥāb ta' bīrini idince zuḡūr
İdelüm sa'y ile tā Rūma mūrūr

Dört yüz şūfisi yanınca bile
İtdiler Rūma varınca ‘acele

70 Rūmı pergārveş olup devvār
Çizdi cedvel gibi çok şehri kenār

⁶³ Metinde dar ünlülü olarak imlâ edilmiştir.

Kayserî şehrine irince yolu
 ‘Aşk ile doldı hemân cân u dili

**Şeyh-i kâr-üftâde Kayseriyye Şehrine Gelüp Duğter-i Tersāya Dil-dāde
 Olduğı**

İricek şehre o kuṭbu’l-aḳṭāb
 Cismine lerze düşüp itdi şitāb

Gördi bir şāh-nişin-i dil-keş
 Mesned idinmiş anı bir mehveş

Çarḫa hem-sāye bir ‘ālī manzar
 Var o manzarda güzel bir duğter

75 Meh gibi cebhesi tābende anuñ
 Hūr⁶⁴ gibi çehresi raḫşende anuñ

Çarḫ-i ḫüsn içre o nāhīd-cemāl
 Şems idi ḫüsn ile bī-naḳz [u] zevāl

Şems anuñ ḫüsnine nisbet maḫzā
 Bī-ziyādur şanasın necm-i sehā

O perī-peyker o nāzük duğter
 Pīr-i meyḫāne kıızı idi meger

Ya‘ nī tersā-beçe idi ol māh
 Aña peygamber imiş rūḫullāh

80 Zülfine beste-dil olan nā-çār
 Kuşanur idi biline zünnār

La‘ line ṭālib olan üftāde
 Teşne-dil ḳalur idi dünyāda

4b Çoğ idi kākülinüñ meftūnı
 Leylīveş var idi biñ Mecnūnı

Zülfini açsa eger bād-ı şabā
 Būy-ı müşk ile dolardı dünyā

Şan‘ at-ı fitnede çeşmi üstād
 Gamze-i zālimi ise cellād

⁶⁴ Metinde hūr şeklinde imlâ edilmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/4 Fall 2010*

85 Māha ebrūları kırmış bir tāk
O mehūñ nūrı ile pūr āfāk

İtse merdümlük eger çeşmānı
Şayd ider niçe kirāmı cānı

Pes-i zülfinde o rūy-ı rahşān
Şeb-i tār içre güneş idi hemān

Deheni ğonca-i ser-beste idi
Hāşılı bir şekerin piste idi

Nice söz şığsun o leb vaşfında
Yoğ idi nām u nişāne anda

90 Hāk yaratmış idi bir çāh-ı zeķan
Çıkamazdı aña bir kerre düşen

Ğabğab-ı pāki ise tāze vü ter
Bitürürdi şulı şeftālüler

Niçe Yūsuf o çehe düşse sezā
Mişli yoķ bir güzel idi zīrā

Şaçı sünbül idi ğīsūları hem
Nice meyl itmesün aña ādem

Şeyğ çün duğtere itdi nazarı
Hayrete vardı hemān dīdeleri

95 Ditreyüp berg-i ğazān gibi hemān
Az kıaldı ki nişār eyleye cān

Āh idüp ‘aķlı başından gitdi
Bir zamān şevķ ile bī-hūş yatdı

5a ‘Aşķ ile ğālī müşevveş oldu
Şabrı gitdi yanar āteş oldu

Ğırmen-i şabrı varup yağmāya
Ağlayup başladı vāveylāya

Varını āteş-i ‘aşķ itdi hebā
Yaķdı ol şeyği bu muğriķ sevdā

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

100 Şeyhün imânına virdi raḥne
Küfr-i zülfi ile şalup fitne

Cây-gîr oldu dilinde sevdâ
İtdi maḡlûb anı bâzû-yı sevdâ

Dervîşler Şeyhün Hâlinde Haberdâr Olup Naşîhatleridür

Duydı şüfileri bu aḥvâli
Oldı şeyhün çü mükedder ḥâli

Şeyhe pend eylemek için cümle
İtdiler tîḡ-i zebânla ḥamle

Didiler serzeniş idüp vâfir
Ne revâdur sevesin bir kâfir

105 Mürşid iken bu mîdur saña sezâ
Olasın beste-i zincîr-i hevâ

Evvelâ zıdd ile zıdd cem' olmaz
İt ferâḡat bunı şüret bulmaz

Sen müsülmân o ise bir kâfir
Yaşıyor mı saña bu iş âḫir

Ka' be-i ḡalbi eyâ rüşen-zât
Ne revâdur idesin cây-ı menât

Sûd olmadı aña hîç bu pend
Yarasına şaramadılar bend

110 Yüz çevirüp fuḡarâsı andan
Çâresin istediler Sübhândan

5b Her ki pend itdi o şeyh-i ḡâfîl
Olmayup hîç birisiyle 'âmil

Her birisine cevâbın virdi
Ser-nüvişt idi zuhûr itdi didi

Şeyh-i âşüfte-kâr Farḡ-ı 'aşḡ ile âḫ u zâr itdüḡi maḡaldür

Nice itsün o naşîhat işḡâ
Anı almışdı bir özge sevdâ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

‘ Āşıkun derdine dermān olmaz
Vaşldan ğayrıya imkān olmaz

115 Bu nemaṭ üzre o dil-dāde-i pīr
Ḳāmetini yay idüp āhını tūr

Şeh-nişīn altına varup durdı
‘ Aşık ile yol gibi boynın burdı

Niçe eyyām u niçe leyl-i dırāz
Çeşmin ol manzaraya eyledi bāz

Şeyḥ her laḥzada āh eyler idi
Şāmveş rūzı siyāh eyler idi

Gün geçüp çün gele şām-ı tārīk
Yaşduĝın taş idüp bister rīg

120 Şeb gelüp ‘ālemi idince siyāh
Nitekim küfr-i pes-i zīr-i günāh ?

‘ Aşıkı şeb içre teraḳḳī buldı
Lā-cerem kendüsini yāv kıldı

Ḳalmadı anda ne şabr u ne ḳarār
Ne ḥod uyur idi dā’im bī-dār

Pīç ü tāb ile idüp ‘aşık anı zār
Pīşe[si] ağlamaḳ oldu her bār

‘ Aşık ile āḥir olup dīvāne
Niçe söz söyler idi efsāne

6a 125 Kendü kendüsine eyler idi ḥiṭāb
Yine kendüsi virürdi cevāb

Didi İy Ḳādir ü Ḳayyūm u Ebed
Ḥālīk-i kevn ü mekān Ḥayy-ı aḥad

Bu şebün yok mı ‘aceb pāyānı
Felekün mihri görünmez ḳanı

Rūz gelse açılup bāb-ı nehār
Zāhir olsa yine rüy-ı dildār

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Bu ne şebdür ki şabâhı gelmez
Böyle şeb dünyede kimse bilmez

130 Yanmadın şem^ç gibi h^çābum yok
Dil-i maḥzūnda tef ü tābum çok

Giceler şem^ç -şifat yanmadayım
Şubḥ olup ḳanlara boyanmadayım

Her kimüñ böyle olursa rūzı
Rūz [u] şeb kārı olur dil-sūzı

Rūz [u] şeb teb-zededür cān [u] tenüm
Nic' olur ḥāl-i dilüm āh benüm

Ḳorḳaram āh-ı dil-i nālānum
Felegüñ şem^ç ini söndürdi benüm

135 Bu şeb āyā ne^ç alāmetdür bu
Varısa rūz-ı ḳıyāmetdür bu

Niye doğmaz^ç acabā neyyir-i tāb
Ṭal^ç atinden o mehüñ itdi ḥicāb

Şeb-i yeldā gibi bu şām-ı zālām
Zülf-i dil-ber gibi bulmaz encām

^ç Aşḳ yandurdi bu gice cānum
İrdi evc-i felege efgānum

Ṭālī^ç -i bed ise bīdār olmaz
Ġam-ı^ç aşḳ içre baña yār olmaz

6b 140 Elüm irmez n'ideyim başuma
Ḥalḳ ḥayretde benüm bu işime

Düşdüm ayaḳdan oluban bīmār
Ḳanda müyesser⁶⁵ olur vuşlat-ı yār

Ḳanı cānān ki baña şefḳat ide
Göre ḥālīmi⁶⁶ benüm raḥmet ide

⁶⁵ Kelimenin ilk hecesinde imāle vardır.

⁶⁶ Metinde dar ünlülü olarak imlā edilmiştir.

Rūz gelse geçūben ŧeb bārī
İdeyim ‘aşk ile āh [u] zārī

Başıma gelse ye ħod yine ħired
İtse bu āfeti üstümden redd

145 Bende ise ne ‘aķıl var ne ķarār
Ve ne ħod yanuma gelür dildār

Bu ne ‘aşk u ne belā sevdādur
Ne ‘aceb ŧūr-fiġen ġavgādur

Dervīşlerūñ Gice İle Cem‘iyyet İdüp Naŧıhatleridür

Gelüp ol ŧeb yanına yārānı
Ya‘ nī ŧūfiler olan iħvānı

Didi biri aña iy ŧeyħ-i kibār
Ābdest al ve Ĥudāya yalvar

Didi ŧeyħ aña bu ŧeb ben niġe dem
Ĥūn-ı dil ile vuzū eylemişem

150 Bī-ħabersin yūri sen iy dervīŧ
Tīġ-i ‘aşk ile degülsin dil-rīŧ

Didi birisi yine sübħa ķanı
Ėeke tā ħalka-i tevħide seni

Didi tesbīħi yitürdüm iy yār
Bilüme baġlamaķ iġün zünnār

Didi biri yine iy mürŧid-i pīr
Tevbe eyle bu ise it tedbīr

7a Didi bu tevbeye tevbe olsun
Dilde ‘aşķum ķo teraķķī bulsun

155 Didi biri yine iy kāŧif-i rāz
‘Aķluñı baŧa getür eyle namāz

Aña döndi didi ŧeyħ iy yārūm
Ėanı⁶⁷ miħrāb-ı ruħ-ı dildārūm

⁶⁷ Metinde bu kelime “ķati” ŧeklinde imlā edilmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Biri pend itmege idüp āgāz
Didi it secde ile Hāḫḫa niyāz

Didi bunda mıdur ol büt ‘acabā
İdeyim cān ile secde ben aña

Didi birisi aña şūfiden
Tığveş dil uzadup tır-i sūḫan

160 Yoḫ mıdur sende peşimānlık ‘aceb
Ḳanda gitdi bu müsülmānlık ‘aceb

Didi var bende bu peşimānlık⁶⁸
Olmadum ben daḫı artuḫ ‘āşık

Şeyḫe didi biri kim dīv-i pelīd
Rāh-ı Hāḫdan seni itdi ta‘ bīd

Uydurup kendüye seni şeyṭān
‘Āḫıbet olduñ ‘adū-yı Raḫmān

Didi şeyṭān beni ıḫlāl⁶⁹ itsün
O bütüñ ‘aşḫına pā-māl itsün

165 Birisi daḫı didi iy dānā
Ṭa‘n iderler işidüp saña

Saña dirler ki varup mürşid iken
Bī‘at itdi göre bir muḫ-beçeden

Didi ben fāriḡ-i nām u nengem
Hālet-i ‘aşḫ ile bī-hūş bengem

Çaldum şīşe-i ‘ārı taşa
Her ne gelürse ḫonulsun başa

7b Didi birisi ki yārān-ı ḫadīm
Dilleri oldı bu miḫnetle dü nīm

170 Birisi daḫı didi kim yārān
Muntazırdur saña iy ḫible-i cān

⁶⁸ Kelimenin ilk hecesinde imāle vardır.

⁶⁹ Metinde ıḫlāl şeklinde imlâ edilmiştir.

Gel bu şeb bir yire tevḥīd idelüm
Ḥarem-i Ka‘ beye doğrı gidelüm

Didi Ka‘ be baña kūy-ı cānān
İstemez ğayrı yire ğitmege cān

Biri didi yūri beytullāha
Dile ‘özüñi ğafūr Allāha

Didi kim südde-i maḥbūbe baña
‘Özr-ḥ’āh olmağa besdür ḥaḳḳā

175 Birisi didi eyā mürşid-i ḥaş
‘Aşḳdan kendüñi gel eyle ḥalāş

Ġitme bu yola ki dūzaḥ vardur
Dūzaḥa ğirmez o kimse erdür

Didi dūzaḥ baña olsa hem-rāh
İtmezem ‘aşḳ ile ne nāle ne āh

Didi birisi ümīd-i cennet
Saña virmez mi bu yolda ḥaşyet

Didi şeyḥ āña o büt olsun şağ
Benden olursa behişt olsun ırağ

180 Birisi didi ki gel Ḥaḳdan utan
Belki ‘aḳluñ gelür oḳı Ḳur’ān

Didi ‘aşḳı baña Yezdān virdi
Ol zamān kim yaradup cān virdi

Bende bir zerre irādet yoḳdur
‘Aşḳa şabr itmege tāḳat yoḳdur

Kendüsin nāra yaḳar mı ādem
Āh kim hīç baña n’oldı bilmem

8a Birisi didi ki terk it küfri
Mü’min ol şıdḳ-ıla şimdi fevrī

185 Ağlayarak didi kim şeyḥ āña
İy naşīḥatler iden dost baña

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Küfr ile doldı gönül leb-ber-leb
Benden İslâm u şalâh itme taleb

Gördiler pend aña hîç itmez kâr
Döndiler ‘âkıbet olup bî-zâr

Dilleri şūfîlerüñ hūn oldu
Gözleri kanlu yaş ile tıldı

Şeyh-i Mübtelâ Nehâr Gelüp Halvet-sâz-ı Kūy-ı Yâr Olduğudur
Çün geçüp şâm nehâr oldu yine
Düşdi ‘aşk âteşi şeyhūñ diline

190 Kūy-ı dildāra olup şeyh revān
Meykede bābına oldu der-bān

Seg-i kūy ile der-bān oldu
Anlaruñ h̄‘ānına mihmān oldu

Mu ’tekif oldu ser-i kūyında
Gün yüzün görmek için her kevnde

Vuşlata cān u dili tāmî‘ idi
Mihri qalbinde anuñ lāmî‘ idi

‘Ākıbet haste olup bî-dil-dār
Āsitānında anuñ itdi qarār

195 Gördi ol āfet-i bî-mihr ü vefā
Hāk-i pā olmuş o bî-çāre aña

Bildi kim ‘āşık-ı dil-hastesidür
Derd-i ‘aşkı ile dem-bestesidür

Eyleyüp şeyhe tecāhülle sü’āl
Didi iy pîr-i perîşān-ahvāl

8b Gālibā ‘aşk eşeri var sende
‘Aşk itmiş seni pā-efgende

Qanğı āfet seni meftūn itmiş
Bend idüp zūlfine mecnūn itmiş

200 Kaçan olmuş bu ‘aceb dünyāda
Otura şeyh der-i tersāda

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Baňa mā 'il iseñ iy Şan'āne
Saňa şart oldu dimek dīvāne

Sen gibi var hezār üftādem
'Āşık-ı haste-dilem dil-dādem

Saňa nevbet mi deger anlardan
Eyle iy pīr ferāgat benden

Şeyh çün gördi ruḥ-ı cānānı
Şevkden ağzına geldi cānı

205 Āh idüp didi eyā kāfir-kīş
Ne bu tarz u bu reviş bu yürüyüş

Beni bu hāle koyan sensin sen
Oldum 'aşkuñ ile mecnūnuñ ben

Beni itdūñ gam-ı 'aşkuñla nizār
Ḥālūmi gör baňa raḥm it iy yār

Beni gördükçe eyā gonca-i nāz
Eyleme nāz u gurūra āgāz

Yā dilüm vir ya baňa it şefkat
İtme hecrūñle beni bī-ṭākat

210 'Aşkıyı şanma benüm efsāne
Püş ü pā urdum efendim cāna

Leb ü zülfūñle eyā rūḥ-ı revān
Ḥāşıl olur ārzū-yı dil [ü] cān⁷⁰

Tāb-ı zülfūñle beni itme ḥarāb
Nigeh-i luṭfuñ ile göñlümi yap

9a Dīdede āb u dilümde āteş
Bī-kes itdūñ beni sen iy mehveş

Gözümüñ yaşı çü bārān oldu
Tā ki dīdem saňa nigerān⁷¹ oldu

⁷⁰ Vezin ikinci tef'ilede bozulmaktadır.

⁷¹ Kelime bu şekliyle veznin bir hece fazla gelmesine sebep olmaktadır.

215 Bu benim gördüğümü kim gördi
Bu belâlar kime yüz gösterdi

Ḥāşılum ḥün-ı cigerdür cānā
Ḥün-ı dil tā ki ola baña ğıdā

Cānuma urma cefā ḥaçerini
Kerem it yakma gönül kişverini

İntizāruñla mürür itdi zamān
Merḥamet it baña iy āfet-i cān

Her şeb iy māh-ı ruḥ-ı Zühre-cebīn
Ser-i kūyuñda ḳalup ben miskīn

220 Rūyumı ḥāke idüp fersüde
Ağlaram fūrḳat ile ol kūda

Niçe bir girye idem ben muḥtāc
Kerem it bāb-ı vaşluñ baña aç

Bir nefes iy gül-i gülzār-ı cemāl
Beni iḥsānuñ ile it ḥoş-ḥāl

Sāyeveş ḥāk ile yeksān oldum
Berg-i keh gibi şarardum şoldum

Rif atüm çarḫa olur hem-pāye
İy hümā üstüme şalsañ sāye

225 Tāb-ı mihrüñ beni itdi sūzān
Yanar āh eyler isem kevn ü mekān

Ol dem ‘aşḳuñ ile ben pā-der-gil
Merḥamet eyle gözüm yaşımı sil

Ārzüñ ile tenümden cānum
Az ḳaldı ki çıḳa sulṫānum

9b Şeyḫ cānānına idince niyāz
Nāz ile ğonca femin eyledi bāz

Didi iy ‘aşıḳ-ı zār [u] nā-çār
Saña kāfūr u kefen al yüri var

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

- 230 Pîrsin meyl-i cüvânî itme
Dem-i serdüñle beni incitme
- Saña şimden girü iy pîr-i kühen
Gürdur elzem olan dağı kefen
- Şāhlık kaşdın idersin iy pîr
Pîrlik itmiş iken seni haķîr
- Didi şeyh aña eyā lāle-‘ izār
Haķkuma her ne diseñ vechi var
- Lākin iy serv-ķad ü ğonca-dehen
Kār-ı ‘ aşķuñda senüñ merdem ben
- 235 ‘ Aşķda pîr ü eger kim bernā
Tev’emāndur ikisi dağı şehā
- Didi ol muğ-beçe şeyhe tekrār
İy olan tal’ atüme ‘ aşık-ı zār
- Reh-i ‘ aşķumda diler iseñ eger
Saña dört kāra olayım reh-ber
- Şaneme secde durur bil anı
Āteşe yak dağı hem Ķur’ānı
- Birisi bāde durur nüş eyle
Dağı imānı ferāmüş eyle
- 240 Didi şeyh aña eyā rüh-ı revān
Nüş-ı şahbāya hele var imkān
- Lākin üç kār ķati pek düşvār
Aña der-kār olamam ben iy yār
- 10a Didi tekrār aña ol kāfir-kîş
Küfri ‘ aşık iseñ imāna değış
- ‘ Āşıkam diyü urursın çün lāf
İtme fermānuma bir zerre hilāf
- Mey-i ‘ aşķ almış idi ol pîri
Farķ idemez idi gögi yiri

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

245 Her ne dirseñ baña iy rūḥ-ı revān
Söyle icrā ideyim didi hemān

Bende-i ḥalka⁷²-be-güşem saña ben
Sen baña şāhsın iy sīm-beden

‘Aşkuña nüş idüben bāde-i nāb
İdeyim cān-ı za‘īfūmi kebāb

Şeyḥden duḥter alınca ikrār
Gıtdiler meykedeye ol iki yār

Şeyḥ Hālet-i ‘Aşk ile Mest Olup Hāne-i Hımmāra Gıtdügidür
Gördi bir bezm-i müretteb-eşyā
Cümle āmādedür esbāb-ı şafā

250 Göricek şeyḥ o ‘ālī bezmi
Oldı ol bezme ziyāde ‘azmi

Oturup bezm-i şarāb eylediler
Ya‘ nī kim ‘ālem-i āb eylediler

Duḥter oturdı geçüp tā şadra
Hüsni ṭa‘n itmede māh-ı bedre

Hüsni içdükçe mey oldı efzūn
Eyledi ‘aşk ile şeyḥi mecnūn

Nazar itdükçe ruḥ-ı dildāra
Bī-huş olur idi ol āvāre

255 Alup eline tolu peymāne
Şundi ol āfet-i cān Şan‘āna

10b Duḥterüñ ‘aşkına Şeyḥ-i Şan‘ān
Bir ḳadeḥ bādeyi nüş itdi hemān

Bir yire geldi çü ‘aşk ile şarāb
Dilini eyledi şeyḥüñ pür-tāb

Cānına şevḳden āteş düşdi
Yeñi başdan yine şeyḥ ṭuṭuşdı

⁷² Metinde ḥalka şeklinde imlâ edilmiştir.

Bir kadeh bāde dağı şundi aña
Şive vü nāz ile ol māh-liķā

260 Pey-be-pey şundi tolu peymāne
Tā ki ser-hoş olıcaķ Şan'āna

Başına çıkdı çü keyfiyyet-i mül
Ruĥları oldu o pīrūñ gül gül

Kellesin germ idicek bāde-i şāf
Mest olup başladı şeyĥ urmaĥa lāf

Bu kadar 'ilm ile hıfz-ı Kur'an
Gitdi yādından o dem içre hemān

Levh-i kılbindeki 'irfān gitdi
Anı bāde kara cāhil itdi

265 Böyledür hāşıl-ı nūş-ı şahbā
Ādemūñ varını eyler yaĥmā

'Aşķı gitdükçe şa'abnāk oldu
Dil-i āvāresi derdnāk oldu

Germ olup şehveti şeyĥūñ ol ān
Çü kemer duĥtere şarıldı hemān

Redd idüp zāhidi ol dem duĥter
Didi iy 'aşķını bilmez ebter

'Āşķı olan kişi merdāne gerek
Vecd ü hālāt ile ferzāne gerek

270 'Āşķı hırş u tama' olmaz kār
Vaşlını luţf ide meger⁷³ dil-dār

11a Baña gerçeklik ile 'āşķı iseñ
Lāf-ı 'aşķuñda eger şādık iseñ

Sen de benüm gibi bir kāfir ol
Ĥarem-i vaşluma şoñra yol bul

⁷³ Kelimenin ilk hecesinde imāle vardır.

İktidā itmez iseñ bunda baña
İşte yol işte ‘aşā işte ridā

Şeyh meyhāneye gid gide meger
Bile gitmişdi mürīdān yekser

275 Şeyh çün uğradı böyle hāle
İdüben cümlesi āh u nāle

Didiler çağırışup vāveylā
Gözün aç n’oldı meded şeyh saña

Kañı imān nice oldı İslām
Ġāfil olma şaşın iy şeyh-i benām

Şeyhi ‘aşk itmiş-idi ser-gerdān
Didi şūfilerine ta‘ ne-zenān

Beni hālūme koyuñ haqq-ı Hudā
Şavb-ı Haqqdan olacağ oldı baña

280 Kałbi ğaflet ile olup mālī
Zühdden qalmış idi ol hālī

Oldı tersā o ne‘ üzü billāh
Virmesün kimseye bunu Allāh

Mey-i köhne anuñ ‘aqlın aldı
‘Ākıbet böyle belāya şaldı

Ola mı köhne dağı tāze cüvān
Ne şekil şabr idebilür insān

Anı mey itmişdi mest-i harāb
Yalvarup dilberine itdi hiṭāb

285 Didi kim ‘aşk beni itdi zebūn
Kaṃetüm fūrkat ile oldı çü nūn

11b Dağı var mı baña bir iş söyle
Sa‘y idem cān ile fermān eyle

Yağmadum ‘āqıl iken Qur’ānı
Mest iken şimdi yaqayım anı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Şeyhün Cünün-ı ‘Aşk ile Esās-ı İmānıma Tezelzül Geldügidür

Didi duğter aña kim hoş-ğāl ol
Vaşluma ba‘ de ez-ın meyyāl ol

Ğām idüñ ‘aşğda bundan evvel
Puğte itdi seni bāde beri gel

290 İşidince bu peyāmı küffār
Büt-perest oldığını ol bī-‘ār

Deyre iletdiler ol dem anı
Tā ki muğkem ideler peymānı

Giricek deyre o mest-i evğār
Biline bağladılar bir zünnār

Büt-perest olıcağ ol şifte-ğāl
Ğırğasın āteşe yağdı fi’l-ğāl

‘Aşğ-ı tersā-beçe kār itdi aña
Ğıre-ser eyledi anı sevdā

295 Didi cānā yine Şeyğ-i Şan‘ ān
İy meh-i çār-deh-i devr-i zamān

Her ne didüñse baña itdüm anı
Sen dağı it saña neyse düşeni

Büt-perest oldum içüben şahbā
Ğanğı şeyğ oldı benüm tek rüsvā

Peñç sāl olmış-ıdı iy gül-i nāz
Ğöñlümün ħānesi gencine-i rāz

Zerre-i ‘aşğ keminden çığdı
Varumı küllī dilümden yağdı

12a 300Vaşluña olmağ için şäyeste
Oldum ‘aşğun ile ħātır-ğaste

Vaşldur vaşl murādum cānā
Dağı tā ki yanayım hecr odına

Şive vü nāz iderek ol duğter
Didi iy pīr-i felāket-perver

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Pek girān oldı benüm kābīnüm
Böyledür böyle benüm āyīnüm

Hüsñ ile ben felek içre bir emīr
Sen ise ḥabbeye muḥtāc faḳīr

305 Vaşluma ḥayli zer ü sīm gerek
Sende bunlar yoğ iken çekme emek

Çünkü yoğ sīm ü zer iy āvāre
Var ḳara başuña çāre ara

Yüri ḥürşīd mişāli ferd ol
‘Aşḳumuñ derdine şabr it merd ol

Āh idüp ayağına yüz sürerek
Ağlayup yalvararak iñleyerek

Didi iy bī-şefḳat cānānum
Şıma ‘ahdi kerem it sultānum

310 Bir ḡarībem ki kimesnem yoḳdur
Dilde ‘aşḳuñ ile derdüm çoḳdur

Her zamān nev‘ -i digerle cānā
Beni ferdālara şalmaḳ ne revā

Reh-i ‘aşḳuñda senün ben iy yār
Eyledüm mālum u dīnüm işār

Tā-be-key fūrḳat eyā zālīm emān
Bilmedüñ kim ne çeker bu dil ü cān

Cümle yārān-ı ḳadīmüm benden
Ḳaçuban cānuma oldı düşmen

12b 315 Sen ise buncılayın bir āfet
Bende dil ḳaldı ne cān ne tākāt

Şeyḫ Bedel-i Kābīn Ḥük-bānlıḳ İrtikāb İtdügi Maḥaldür

Göricek şeyḫde böyle tek [ü] pū
Merḥamet itdi hemān ol meh-rū

Didi iy ‘aşḳ-ı zār-ı nākām
Ḥük-bān ol baña bir sāl tamām

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Tā ki kābīn ola bu nesne baña
Pīşe olsun yūri bu kār saña

Āḥir olunca tamāmen ol sāl
İdeyim vaşl ile seni hoş-ḥāl

320 Şeyḥe biñ nāz ile ol ḡonca-dehān
Eyledi çünki bu kārı fermān

Şeyḥ yüz şevḳ ile sāl ī oldı
Ḥūklar sürmege rāl ī oldı

Şūfīler Şeyḥden Me'yūs Olup Ka'beye 'Avdetleri Maḥallidür
Bu kıyāfetle görüp ol pīri
Yandı dervīşlerūñ tā ciġeri

Gördiler böyle giriftārılıġın
'Aşḳ ile şeyḥleriniñ zārılıġın

Cem' olup cümlesi bir yire hemān
Geldiler şūfīye giryān giryān

325 Cümlesi ağladılar ḥālīne
Baķıcaḳ şūmī-i aḥvālīne

İçlerinden biri vardı pīre
Yalvarup rüyını sürdi yire

Didi iy şeyḥ-i kerāmet-mu' tād
Olalum Ka'beye gel pāy-nihād

13a Söyle iy pīr-i felāket-perver
N'idelüm biz bir alāy ḡam-zedeler

Ka'beye doġrı mı 'azm eyleyelüm
Biz daḫı küfre mi girüp ḳalalım

330 Biz seni böyle görüp her bārī
Seyl olur dīdemüzūñ eşḳ-i teri

Varalum mu' tekif-i beyt olalum
Yoḫsa bu miḫnet ile mi ölelüm

Şeyḥ ol şūfīsine itdi ḫitāb
Virdi bu vech ile sözine cevāb

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Didi ben derde giriftār oldum
 ‘Āşık olmağla belāmı buldum

Çanda isterseñüz ‘azm idiñüz
 Beni hālime koyuban gidiñüz

335 Var iken tā ki tenümde bu cān
 Ol bütüñ küyü durur baña mekān

Olmayup derd ü ğamumdan āğāh
 Beni rencīde idersiz her gāh

Ger size düşse bu kār-ı düşvār
 Beni itmez idiñüz hīç āzār

Döndiler ağlayarak yārānı
 Hem gider hem gözedirlerdi anı

İtdiler ‘azm-i reh-i beyt-i İlāh
 Gıtdiler eyleyerek nāle vü āh

340 Şeyhleri Rūmda kaldı tenhā
 Hük-bān oldu dağı hem-tersā

Şūfıler ğāyet idüp şerm ü hicāb
 Aşdılar yüzlerine kara niķāb

13b Var idi Ka‘be-i ‘ulyāda meger
 Bir mürīdi ki kerāmet-perver

Çıymetin bilür idi Şan‘ānuñ
 Çoğ kerāmeti zuhūr itmiş anuñ

Rūma şeyh eyledüğü demde sefer
 Yoğ idi Ka‘bede ol şūfı meger

345 Ka‘beye geldi çü ol merd-i Hūdā
 Şeyh yok tekyeyi buldı tenhā

Şeyhini şordı o şāhib-ihlāş
 Çanda gitdi didi ol mürşid-i hāş

Didi şūfıleri idüp efgān
 Kāfir oldu ne şorarsıñ Şan‘ān

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/4 Fall 2010*

Bir kazā itdi teveccüh nāgāh
Büt-perest oldı varup şeyhümüz āh

Oldı bir muğ-beçenüñ hayrānı
Ya' nī kim 'āşık-ı ser-gerdānı

350 Hāl-i zülfiyle olup şifte-hāl
Dīn ü İslāmını itdi pāymāl

Biline 'aşk ile āhir nā-çār
Bağladı kâfir olup bir zünnār

Qalması zühd ile anda tã' at
Hük-bān oldı [anda] ol sã' at

Bu peyāmı işidince ol velī
Āh idüp qan ile pür oldı dili

Didi şūfilere iy nādānān
Niye terk itdiñüz anı ol ān

355 Kār-ı merdāne degüldür işiñüz
Hīle vü hud' a imiş cünbüşiñüz

Yār olan yārını terk itmez eger
Başını tīg ile qat' eyleseler

14a Çünkü zünnār kuşandı Şan' ān
Lāyık olan dağı size ol ān

Bağlayup biliñüze zünnārı
Aña enbāz idüben her kārı

Büt-perest oldı çü şeyh-i kāmīl
'Aşık ile 'aqlımı idüp zā' il

360 Lāyık olan bu idi kim haqqā
Cümleñüz siz de olası tersā

Şermüñüz yok mı 'aceb zerre kadar
İy olan da' vileri kâzibler

Bu ne yārī bu ne peymān [u] vifāk
Diseler size sezā ehl-i nifāk

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Vaqt-i şiddetde olup şahne-i yār
İtmek ister kişi cānını nişār

Çün düşe kām-ı nehenge cānān
Niçün ‘aşık dağı terk itmez cān

365 Oldı hep cümlesi ser-efgende
O mürīd başlayıcağ bu pende

Didiler aña eyā şādık yār
İtme bīhūde bizi sen āzār

‘Azm idüp cümlemüz ol ān hemān
Biz dağı itmege terk-i imān

Zühd ü taqvāmuzu idüp ber-bād
Şeyh ile olmağ için kār-fütād

İtmedi bizi bu kāra enbāz
Eyledük şeyhe niçe nāz u niyāz

370 Çāremüz ne bizi şeyh-i fāyık
Görmedi gevher-i ‘aşka lāyık

Cümle virdük aña teslīm-i rızā
Bizi ādem sımadı şeyh ammā

14b Didi şūfilere ol merd-i mürīd
Kādrūñüz eyleye Allāh mezīd

İdelüm sizūñ ile gel bir kār
Pīre bir sūd ola āhīr kār

Dergeh-i hāzret-i Vehhāb [u] Vedūd
Degül erbāb-ı niyāza mesdūd

375 Hāğ bizi böyle görüp bī-ārām
Şeyhe İslām ide belki ilhām

Yüz sürüp dergeh-i Mevlāya hemān
İdelüm cān u gönülden efğān

Kāğıdın-cāme geyüp çün mazlūm
Yağalum āteşe mānende-i mūm

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Rūm eṭrāfına olup meyyāl
İ' tikāf eylediler leyl ü nehār⁷⁴

Ƙırk gün kırk gice olunca tamām
İtdiler niçe ' ibādetle şıyām

380 H'āb ile ḥurdı idüp cümle hebā
Ƙırk gice eylediler vāveylā

Eyleyüp şıdık ile anlar efgān
Zelzele düşdi melekūta hemān

Ger semā ehli eger ehl-i zemīn
Cümlesi mātem idüp itdi enīn

Dervişlerūn Çileye Girüp Ḥazret-i Resūli Vākı' ada Gördükleri
Ƙırk şeb çün iricek pāyāna
Pek niyāz eylediler Yezdāna

Tīr-i maḳşūdları āḥir-i kār
İtdi omaç-ı icābetde firār

385 Dīdesi uyḥuya vardı anuñ
Çeşmi ammā ki uyandı anuñ

15a Gördi peygām-ber-i devr-i ḳameri
Tolmuş āfāḳa cemāli nūrı

Ya' nī kim ḥātem-i ser-ḥayl-i rūsül
Rehber-i ümmet ü hādī-i sübül

Muştafā gevher-i kān-ı *Baḥḥā*
Müctebā dād-resān-ı zu' afā

Raḥmet-i 'ālem ü faḥr-ı ādem
Bā' iş-i revnaḳ-ı bāğ-ı 'ālem

390 Şalınup geldi tebensüm iderek
Gül gibi açdı dehānın gülerek

Ḥüsnini görse olurdu ḥayrān
Melek ü ins ile ḥūr u ḡilmān

⁷⁴ Kafiye bozulmaktadır.

Göricek h azret-i Ő f  fi'l-h al
Y  Mu ammed didi lu f it elim al

 y olan bedra a-i r h-1 Őav b
A lama  ile g z m oldu  ar b

Őey  m z bende-i   aŐ  Şan   an
K fir olmuş n'idel m  h em n

395 Lu f id p derdine derm n eyle
Anı tekr r m s lm n eyle

 y Őefi  -i zu   af  fa r-1 cih n
Ba r-1 iŐs nu na yo dur p y n

S hil-i ra mete  ek iŐs n it
Maraz-1 k frine bir derm n it

Ne var iy k n-1 kerem ba r-1   a a
Sehv ile itdi ise Őey   a a

  Afv it c rmine anu n ba ma
P rd r n r-1 ca  me ya ma

400 Didi pey am-ber ey  n k-nih d
M jde kim Őey  ni itd m  z d

15b U rayup himmet ile ol Ő fi
Oldı  sl m ile  albi Ő fi

Var idi Őey  ile m -beyn-i il h
B  iş-i k dret olur gerd-i siy h

K fr     iŐy n dilinden gitdi
Tevbe  albini anu n p k itdi

Ő fi bu m jdeye medh Ő oldu
Na   ra urup da ı p r-cuŐ oldu

405 C mle Ő fileri id p  g h
Oldılar Őev  ile p yende-i r h

Ő filer Őev  ile giry n [u] rev n
Buldılar m rŐidi bir yirde hem n

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Gördiler kim yanar âteş olmuş
 Hâv ile hâli müşevveş olmuş

Kesmiş atmış o velî zünnârı
 Terk idüp kı' ide-i küffârı

Şeyh aşhâbını gördi nâ-gâh
 Çâk idüp sînesini eyledi âh

410 Çeşm-i ğam-dîdesin idüp hûn-bâr
 Başına hâk saçup eyledi zâr

Anlaruñ cānibine itdi şitâb
 İderek itdügi ef' âle hicâb

Âhını çarha sûtün itdi o pîr
 Ditreyüp cümle vücûdı dir dir

Bu kadar hikmet ü Kur'ân u haber
 Ma'v olmuşdı dilinden yekser

Cümlesi yādına geldi ol ân
 Secdeye vardı idüp tevbe hemân

415 Yüzini hâke sürüp âb-mişâl
 Pür-ğubâr oldu o nūrānî cemâl

16a Gördi şūfileri şeyhi tekrâr
 Gelmiş İslâma kıruban zünnâr

Geldiler katına giryân giryân
 Düşüp ayağına şükrâne hemân

Didiler şeyhe eyâ mürşid-i nūr
 Bir kazâ idi bu kim itdi zühūr

Müjde olsun saña kim peygām-ber
 Oldı yine reh-i Hâkka reh-ber

420 Minnet Allāha ki bu ihsānı
 Eyledi saña bugün erzānî

Âteş-i tevbe günāhuñ yakdı
 Gerden-i küfre selâsil dağdı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
 and History of Turkish or Turkic
 Volume 5/4 Fall 2010*

İdüben kışsa-i şeyhi kütâh
Cümlesi dutdı o dem Ka' beye rāh

Şeyh gusl eyledi ābdest aldı
Nāfile şükr namāzın kıldı

Eyledi şevk ile ol kāşif-i rāz
Dört yüz şūfiler 'azm-i Hicāz

Duhter Vākı' a Görüp İslāma Geldügi Maḥaldür

425 Gördi bir vākı' a-i hoş duhter
Girmiş āgūşına mihr-i enver

Ḳudret-i Haḳ ile aña neyyir-i tāb
Dil döküp itdi feşāhatla ḥiṭāb

Didi iy şūḥ-ı hümāyün-ṭal' at
Tā-be-key sende bu ḥ'āb u ḡaflet

Düş pey-i şeyhe revān u nālān
Yola gir durma gözün aç hemān

Sen aña bağladuñ idi zünnār
Gir anuñ mezhebine sen daḡı var

16b 430 Sen daḡı dīnine gir var anuñ
Bilesin tā şerefin imānuñ

Sen anuñ reh-zeni olduñ iy meh
Eyledi senün için bunca güneh

Sen daḡı pey-rev olup şeyhe hemān
Şıdḳ ile getür öninde imān

Ḥ'ābdan şevk ile bīdār oldu
Nūr-ı imān ile ḳalbi doldı

Derd düşdi dil-i zārına 'aceb
Bī-ḳarār oldu idüp şeyhi ṭaleb

435 Cān-ı sermestine āteş düşdi
Şevk emvācı başından aşdı

Oldı cān u dili bī-şabr u ḳarār
Eyledi şeyhi añup āh ile zār

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Hem-demi yoğ idi ol fettānuñ
Olup aḥvāli mükedder anuñ

Bu kadar nāz ile perverde iken
Bāglu bāğçelü yirlerde iken

Dil-i pür-derd ile ol meh-peyker
Şeyḥ cānibine⁷⁵ eyledi sefer

440 Āh idüp cāmesini çāk itdi
Ḥāki eşki ile nemnāk itdi

Ġarḳ olup eşk ile mānend-i şehāb
Kūh u şahrā dimeyüp itdi şitāb

İsteyüp derd-i diline merhem
Ḥak ta‘ālāya niyāz itdi o dem

Didi iy Ḥāliḳ-i eflāk ü zemīn
Gūş-dārende-i her āh u enīn

‘Avretem ḥālūme şefḳat eyle
Baña yā Rabbi ‘ināyet eyle

17a 445Bilmeyüp sehv ü ḥaṭālar itdüm
Yañılup rāh-ı ḥilāfa gitdüm

Āteş-i ḳahruñ eyā ‘ādil şāh
Cūş ider ise olur ḥāl tebāh

Der-i iḥsānuña geldim yā Rab
Eyleme tu‘me-i şemşīr-i ğāzab

Saña geldüm saña iy Rabb-ı Ġafūr
Kerem it eyle günāhum mağfūr

Duḫterün İslāma Geldüğü İlhām-ı Rabbānī ile Şeyḫe Ma‘lūmıdır
Duḫter idince Ḥaḳa nāle vü zār
Şeyḫe keşf oldı bu gizlü esrār

450 Ḥaḳ anuñ ḳalbine itdi ilhām
Duḫterüñ ḥālını bi’l-cümle tamām

⁷⁵ Metinde cānibine şeklinde imlâ edilmiştir.

Girü dön muntazır-ı maḳdem ol
Sevdüḡüñ āfet ile hem-dem ol

Şeyḡ ol dem girü itdi ʿ avdet
Düşdi yārāna yine bir fetret

Didiler şeyḡe yine ne oldı
Vesvese ḡalbine yol mı buldı

ʿ Acabā tevbesin eyler mi şikest
Mey-i ʿ aşḡ ile yine oldı mı mest

455 Şeyḡ cānāneyi gördi ol ān
Zerd olup çehresi mānend-i ḡazān

Müşḡ ḡisūları pür-gerd olmış
O güzel çehre şararmış şolmuş

Göriccek şeyḡi o āşüb-ı zamān
Yüz sürüp ayaḡına düşdi hemān

Rūy-ı şeyḡe nazar idüp tekrār
Cüş idüp aḡladı çün ebr-i bahār

17b Ḳasem-i mihr ü vefā itdi aña
Ḳul olayım didi ölince saña

460 Şimdi teşvīşüñ-ile cān u tenüm
Yandı āteşlere iy şeyḡ benüm

Baña ʿ arz eyle kerem it imān
Yaḡmasun tā ki vücūdum nīrān

Şeyḡ telḡin idüp aña İslām
Oldı şıdḡ ile müsülmān hemān

Ḡulḡule düşdi bütün yārāna
O bütüñ geldüḡine imāna

Cümlesi ḡül gibi ḡandān oldı
Şanki ol bezm ḡülistān oldı

465 O büt imāndan olunca āḡāh
Anlar ile bile oldı hem-rāh

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/4 Fall 2010*

Zevk-i imān ile ol serv-i revān
İstedi Ka' beye itmege çemān

Haste idi meger ol gülbün-i nāz
Eyleyüp şeyhe niyāza āgāz

Didi iy şeyh-i kerāmet-fermā
Marazum itmede efzūn Mevlā

Tākatüm kalmadı bu 'illetden
Cān geldi lebüme miḥnetden

470 El-vedā' iy gül-i gülzār-ı vefā
El-vedā' iy yem-i pür-cüş u 'aṭā

Piç ü tāb itmededür murğ-ı revān
Oldı dünyā baña şimdi zindān

Sühanum oldı dilimde kütāh
Āhirete gider oldum ben āh

İtmedüm mihr ü vefā hīç saña
Kerem it şimdi ḥelāl eyle baña

18a Böyle diyüp o kamer-çihre hemān
Ḥāzin-i cennete ṭapşurdı cān

475 Āfitāb idi gurüb itdi o māh
Çekdi ruḥsārına şan ebr-i siyāh

Böyledür böyle ribāṭ-ı dünyā
Göçer āḥir mihmān⁷⁶ olan aña

Yā ilāhī benüm ol dād-resüm
Ḥatm it imān-ile āḥir nefesüm

⁷⁶ Metinde mihmān şeklinde imlâ edilmiştir.